

POVINNĚ VOLITELNÝ PŘEDMĚT

MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ PRÁVO

(letní semestr akademického roku 2008/2009)

1.	Pojem mezinárodního humanitárního práva	str. 1
2.	Ius ad bellum a ius in bello	str. 3
3.	Historický vývoj mezinárodního humanitárního práva	str. 5
4.	Soudobé prameny mezinárodního humanitárního práva	str. 8
5.	Subjekty mezinárodního humanitárního práva	str. 10
6.	Pojem ozbrojeného konfliktu a jeho typy	str. 11
7.	Rozlišování mezinárodních a vnitrostátních ozbrojených konfliktů	str. 12
8.	Právní regulace vnitrostátních ozbrojených konfliktů	str. 14
9.	Ženevské právo – hlavní principy	str. 15
10.	Haagské právo – hlavní principy	str. 17
11.	Rozlišování mezi kombatanty a nekombatanty	str. 19
12.	Zákaz použití určitých zbraní a odzbrojení	str. 20
13.	Ochrana kulturních statků za ozbrojeného konfliktu	str. 22
14.	Implementace mezinárodního humanitárního práva	str. 23
15.	Role Červeného kříže, MVČK a národní společnosti	str. 24
16.	Mezinárodní humanitární právo a mezinárodní právo lidských práv	str. 27
17.	Pojem válečných zločinů a jejich stíhání	str. 30
18.	Mezinárodní tribunály ad hoc	str. 32
19.	Mezinárodní trestní soud	str. 33
20.	Mírové operace OSN a mezinárodní humanitární právo	str. 34

1) POJEM MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA

z přednášky dr. Bílkové:

MHP jako zvláštní oblast MPV

- jedna z **nejstarších oblastí MPV**
- **aplikuje se pouze za ozbrojeného konfliktu** (s výjimkou některých závazků v době míru)

pojem MHP

- relativně **nový**, zaveden mezi **40. a 50. lety 20. století**, autorem **Jean Pictet** (švýcarský právník, editoval komentáře k Ženevským úmluvám)
- existovalo už dříve, ale označováno jako **válečné právo** nebo **právo ozbrojených konfliktů** (toto označení používá spíše armáda, na akademické půdě se hovoří o MHP)

úkoly MHP

- primárním cílem **ochrana osob vyřazených z boje a bojů se neúčastníků**
- **omezení způsobů a prostředků vedení války** (nemá cenu používat zbraně, které by ubližovaly nepříteli více, než je nutné)

základní rozlišování, **MHP se mylně směšuje se třemi oblastmi:**

- **právo lidských práv**
- **právo odzbrojení** – MHP zajímá, jaké zbraně se používají „na poli“, ne jaké mají státy arzenály
- MHP neřeší **otázky použití síly** (Ius in Bello × Ius ad Bellum)

užitečnost MHP

- MHP odpovídá **povinnosti**, kterou má **stát** – stát **musí šířit MHP mezi vojáky i civilním obyvatelstvem**, a to i **v době míru** (zakotveno v Ženevských úmluvách)
- **některé závazky MHP platí už i v době míru** – např. **šíření znalostí humanitárního práva**, zakotvení některých **skutkových podstat** do vnitřního právního řádu (např. válečný zločin), **označení objektů** (objekty určitého typu by měly být označeny, aby nepřítel věděl, že na ně nemá útočit – hlavně kulturní statky)
- schopnost posoudit situace za ozbrojených konfliktů v zahraničí dle norem
- **připravenost na zapojení AČR a event. ČR do ozbrojeného konfliktu** – v současnosti se ČR angažuje v Afghánistánu – když se zapojíme do bojových akcí, automaticky se naše území stává válečným územím a nepřítel má právo na nás zaútočit

oblasti MHP (názvy podle míst, kde byly sjednány klíčové instrumenty)

- **ženevské právo**
 - cílem **ochrana osob, které se neúčastní boje (civilisté)**, nebo **byly už z boje vyřazeny (zranění, nemocní, trosečníci a váleční zajatci)**
 - hnacím motorem **MVČK**
- **haagské právo**
 - mladší odvětví, které **reguluje způsoby a prostředky vedení války**
 - **způsoby** – volba **taktiky a strategie**
 - např. útok na civilisty je možný, ale není v MHP dovolený
 - např. proradnost – předstírání smrti nebo zranění
 - **prostředky** – **zbraně** a zbraňové systémy
 - hnacím motorem **státy**
- **newyorské právo**
 - nastupuje do popředí až v poslední době
 - týká se **implementačních mechanismů** – otázka individuální odpovědnosti, event. odpovědnosti států za porušení MHP
 - hnacím motorem **OSN**
- historicky se MHP vztahovalo jen na oblast ženevského práva, v klasickém období MHP = válečné právo (haagské právo), dnes pod MHP spadají všechny 3 oblasti

(zajímavosti) z knihy Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v MHP:

MHP se **tradičně člení na 2 odvětví – právo haagské a právo ženevské**

- odvětví dostala **název podle místa přijetí svých hlavních dokumentů**
- obě prošla **samostatnou kodifikací – oddělení nebylo nikdy zcela absolutní**, např. již v haagských úmluvách z let 1899 a 1907 se objevila ustanovení týkající se ochrany válečných zajatců, která svou podstatou spadají do práva ženevského

ve 2. polovině 20. stol. se hranice mezi ženevským a haagským právem postupně stírala

- v současné době již podle některých názorů není možné učinit mezi těmito 2 právními celky jednoznačné rozlišení, svědčí o tom mj. **texty Dodatkových protokolů z r. 1977**, které v sobě **spojují prvky obou odvětví**
 - např. v Dodatkovém protokolu I vedle sebe třeba figurují část II Ranění, nemocní a trosečníci (ženevské právo) a část III Způsoby a prostředky vedení války (haagské právo)
 - v **Dodatkovém protokolu II** je tento rys **méně výrazný** – navrhovaná ustanovení upravující způsoby a prostředky vedení války byla v průběhu přípravných prací až na výjimky vypuštěna × např. ustanovení o zákazu vydávat rozkaz, že nikdo nezůstane na živu (čl. 4), které tradičně spadá do haagského práva
- v posledních letech bývá někdy přiřazováno ještě třetí odvětví nazývané **právo newyorské**
- zavádí **implementační, kontrolní a sankční mechanismy** = sekundární normy, které by měly zajistit **realizaci a aplikaci norem** obou starších odvětví
 - v nejkompexnějším pojetí (Mario Bettati) se odvětví dělí na **3 hlavní okruhy**
 - 1) **klasická opatření nerepresivního charakteru** – ve většině případů vznikla již v minulosti, přinejmenším v období před r. 1990 – působení ochranných mocností a MVČK, aktivity Mezinárodní zjišťovací komise nebo praxe diseminace MHP (tyto instituce upraveny v tradičních pramenech MHP, zejm. v Ženevském úmluvách)
 - 2) **mechanismy založené na principu individuální trestní odpovědnosti, popř. odpovědnosti státu nebo povstalecké skupiny** – např. Mezinárodní trestní tribunály pro bývalou Jugoslávii a Rwandu či Mezinárodní trestní soud – toto pojetí není obecně sdíleno, řada autorů činnost mezinárodních soudních orgánů řadí do systému mezinárodního práva trestního (individuální trestní odpovědnost) či obecného mezinárodního práva (odpovědnost státu a povstalců)
 - 3) **uplatnění donucovacích nástrojů, tj. mezinárodních sankcí a humanitárně motivovaného použití síly** (vynucení přístupu k obětem konfliktů, humanitární intervence)

2) IUS AD BELLUM A IUS IN BELLO

z přednášky dr. Bílkové:

základní rozlišování, **MHP se mylně směšuje se třemi oblastmi:**

- **právo lidských práv**
- **právo odzbrojení** – MHP zajímá, jaké zbraně se používají „na poli“, ne jaké mají státy arzenály
- MHP neřeší **otázky použití síly**
 - **Ius in Bello (právo ve válce, MHP)**
 - jak se státy chovají v rámci války?, jaké používají prostředky? jaká pravidla musí respektovat stát, když už ozbrojenou sílu použije?
 - upravuje **průběh ozbrojeného konfliktu**
 - na první pohled by bylo spravedlivé, aby napadený stát měl více práv než agresor, ale není tomu tak – **ve válce mají všichni rovná práva** – čistě praktický důvod, když se vede válka, tak jsou obě strany přesvědčeny, že ony jsou tím napadeným
 - **Ius ad Bellum (právo na válku)**
 - kdy může stát použít sílu proti jinému státu? (např. zaútočily USA na Irák oprávněně?)
 - týká se oblasti **použití síly v mezinárodních vztazích**
 - v MHP **zákaz použití síly** regulován velmi přísně, ale **2 výjimky:**
 - **individuální či kolektivní sebeobrana** následující **po ozbrojeném útoku na některého člena OSN** (čl. 51 Charty OSN) – např. sebeobrana Jugoslávie proti NATO, akce v Afghánistánu po 11.9. (sice na hraně)
 - **kolektivní akce** s použitím síly, kterou **povolí RB OSN** (čl. 42 Charty OSN) – např. první válka v zálivu v r. 1991, naopak nelegální druhá válka v zálivu

(zajímavosti) z knihy Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v MHP:

k **označení MHP** se někdy také používá termín **Ius in bello (právo ve válce)**

- termín vyjadřuje skutečnost, že MHP **reguluje průběh ozbrojených konfliktů nezávisle na příčinách a způsobu jejich započetí**
- **v MHP nejsou žádné spravedlivé nebo nespravedlivé války**, protože civilisté mají právo být ušetřeni vražd, mučení či znásilňování bez ohledu na to, ke které straně patří

hodnocení legality konfliktu přísluší systému **Ius ad bellum (právo na válku)**

- určuje **kritéria dovoleného použití síly** ve vztazích mezi státy
- někteří autoři (Jean Pictet) v tomto kontextu raději používají termín **Ius contra bellum**, popř. **mírové právo**, které podle jejich názoru lépe charakterizuje současnou právní úpravu založenou na snaze o absolutní vymýcení válek ze života mezinárodního společenství

útočná válka

- považována za **běžný a přípustný prostředek** řešení sporů mezi státy až **do 1. pol. 20. století**, kdy pod vlivem 2 světových válek došlo k přehodnocení stanoviska
- **Pakt SN (1919)** ještě útočné použití síly plně nevylučoval, již **rezoluce SN (25.9.1925)** jej však označila za **mezinárodní zločin**, **výslovný zákaz** přinesl **Briand-Kellogův pakt** (Pařížský smlouva, 1928, mírové řešení sporů, vzdání se války jako nástroje státní politiky)

zásada nepoužití síly

- zakotvena **Chartou OSN (26.6.1945)**
 - čl. 2 odst. 4 – **Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby násilím neb použití násilí ať proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, ať jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Spojených národů.**
 - doplněno **principem mírového urovnávání sporů** v čl. 2 odst. 3 – **Všichni členové urovnávají své mezinárodní spory pokojnými prostředky, tak aby mezinárodní mír i bezpečnost a spravedlnost nebyly ohrožovány.**
 - ze zákazu použití síly připouští pouze **2 výjimky**
 - podstatu obou základních zásad a výjimek blíže vysvětluje **Deklarace zásad mezinárodního práva upravujících přátelské vztahy a spolupráci mezi všemi státy v souladu s Chartou OSN (1970)**

- zásady nepoužití síly a mírového urovnávání sporů se **uplatňují výlučně na mezinárodní úrovni**, ve vztazích mezi státy → **do vnitrostátní sféry života států nezasahují**, a nijak tedy neomezují jejich právo uchýlit se k řešení problémů na vlastním území, např. při potlačování povstání nebo jiných projevů nespokojenosti namířených proti vládě nebo jinému vnitrostátnímu aktérovi
 - tuto skutečnost potvrdila Meziamerická komise pro lidská práva ve Třetí zprávě o stavu lidských práv v Kolumbii (1999) – *pokud se organizované nestátní skupiny chopí zbraně s cílem svrhnout zvolenou vládu, má stát právo podle vnitrostátního práva a mezinárodního práva potlačit v zájmu obrany občanů a ústavního pořádku takové povstání s použitím legální a patřičné vojenské síly*
 - přímý **důsledek principu suverenity**, který státu přiznává možnost rozhodovat o vlastních záležitostech nezávisle na jakékoli vnější či vnitřní moci a opravňuje ho k tomu, aby při udržování vnitřního pořádku volil za **podmínky respektování svých mezinárodněprávních závazků** (včetně závazků z MHP a MPLP) takové postupy a prostředky, které pokládá za nejvhodnější

3) HISTORICKÝ VÝVOJ MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA

z přednášky dr. Bílkové:

historické kořeny MHP

- **válečné právo** nejstarší oblastí MPV – dlouhý historický vývoj **pravidel omezujících vedení války**
- kořeny ve všech starých kulturách a významných historických textech – Bible, Korán, Mahabharata
- první **smlouvy moderního MHP** vznikají v **polovině 19. století**

zakladatel MVČK	Henri Dunant (Švýcar, nositel 1. NC míru)
klíčová událost a datum	bitva u Solferina (1859), kniha Vzpomínky na Solferino (1862)
rok založení MVČK	1863
rok založení MFČK	1919
rok přijetí 1. Ženevské úmluvy a téma	1864, poskytování pomoci raněným a nemocným vojákům v pozemní válce
přijetí 4 Ženevských úmluv a jejich Protokolů	1949 Úmluvy, 1977 Protokoly

z knihy Mezinárodní právo veřejné (Čepelka/Šturma):

zmírnění nelitostných krutostí při vedení válek nastává během 18. století, výrazně po napoleonských válkách

- dochází k **ustálení humánnější praxe** vedení válek – novější praxe tehdy sice nadále vyjadřovala cíl daného ozbrojeného střetu v použití jakéhokoli násilného prostředku nutného ke zlomení odporu protivníka, současně ale už **nedovoluje** takové **násilí**, jež k dosažení řečeného cíle **není nezbytné**
- postupně se prosazuje názor, že je nutno brát **ohled na raněné, válečné zajatce a civilní osoby**, které se konfliktu neúčastní
- tendence pak doznala i svého prvního písemného vyjádření v mnohostranných úmluvách, týkajících se způsobů vedení válek, jež jsou postupně po r. 1850 uzavírány

z iniciativy cara Mikuláše II. se rozběhla následně příprava diplomatické konference

- **1899**, vlastní organizace konference se ujala nizozemská vláda, **I. Haagská mírová konference**, 26 států z Evropy + Čína, USA, Japonsko
- cílem nejen **smluvní formou vyjádřit nastoupenou praxi vedení válek**, teď už výrazně zhumanizovanou, ale vůbec podstatně přispět k **zachování všeobecného míru**, zejm. též **zastavením** v té době právě probíhajícího technického **přezbrojování** armád (rychlá palná děla, navíc Rusko v tom tehdy už zaostávalo)
- **v oblast zbrojení nedosaženo žádného výsledku**, v otázkách **konkrétního nepoužívání jistých zbraní**, a to z důvodů motivovaných humanitárními hledisky, přijala pro zainteresované státy **3 Deklarace**, z nichž si 2 zachovávají věcnou aktuálnost i v současnosti – týkají se závazku 16 států **nepoužívat střeliva rozšiřující dusivé nebo jinak zhoubně působící plyny**, a závazku 15 států o **nepoužívání zplošťujících se nábojů** (dum-dum)
- přijetí **Haagské úmluvy o pokojném vyřizování mezinárodních sporů**
- **hlavním přínosem** písemné shrnutí dosavadní praxe vedení pozemních válek v **Úmluvě o zákonech a obyčejích války pozemní** s příloženým **Řádem války pozemní** – na následně druhé Haagské mírové konferenci (1907) doznala jen nepatrných změn, bývá citována jako IV. HÚ
- přijaty také rezoluce vyjadřující přání v započatém díle pokračovat

především z iniciativy USA nastoupila už od r. 1904 příprava dalšího rozpracování tematiky (zejm. ius in bello)

- **1907, II. Haagská mírová konference**, 44 států
- opět **problematika přezbrojování** a opět **bez výsledku**
- **těžištěm jednání** přijetí textů **13 úmluv a 1 deklarace**, věnovaných převážně **válečnému právu**
 - některé z úmluv se ale neprosadily (neodrážely dosavadní praxi, nevyjadřovaly potřeby praxe států, jejich uplatnění překonáno dalším technickým vývojem výzbroje)
 - 1) úmluvy pro **vedení války pozemní** (Řád války pozemní)
 - 2) úmluvy k **určení statusu válečné neutrality**
 - 3) úmluvy týkající se dílčích aspektů **vedení námořní války** + bude co nejdříve vypracován podrobný soubor pravidel vedení války na moři, jenž by byl protějškem k Řádu války pozemní, který měl být aplikován v mezidobí na válku námořní → námořní konference v r. **1908/9** v Londýně, kodex vypracován pod názvem **Londýnská deklarace**, ale nebyla ratifikována a nevstoupila v platnost (odmítla ji přijmout největší námořní velmoc Velká Británie)

vypuknutí 1. SV ukončilo snahy o smluvní vyjádření dosavadního ius in bello

- současně začátek **nového normativního vývoje** v oblasti válečného práva
- **dosavadní smluvní úprava závazná jen pro její účastníky** → problém, že se na konkrétním konfliktu mohl podílet i stát, jenž se smluvní úpravou vedení války neřídil, protože nebyl jejím účastníkem → aby právě toto nemohlo nabízet faktické vojenské výhody, jsou všechny haagské úmluvy provázeny **klausulí si omnes** (všechny úmluvy té doby o pravidlech vedení ozbrojených bojů opatřeny ustanovením, jímž se jejich **aplikace suspenduje i mezi stávajícími účastníky** v případě, že se na konkrétním ozbrojeném konfliktu podílí stát, který není smluvní stranou dané úmluvy) → **předmětné úmluvy nebyly původně žádnou kodifikací už existujícího obyčeje**
- průběh 1. SV prokázal, že se dosavadní jen smluvně zakotvená právní úprava **mění v obecně platnou obyčejovou normativitu** – jedině Německo se dovolávalo klauzule si omnes vůči Úmluvě o zlepšení osudu raněných a nemocných
- z počátku války byla dokonce uplatňována neratifikovaná Londýnská deklarace o válce námořní, i ze strany Velké Británie × praktikování neomezené ponorkové války ze strany Německa
- Německo dle doktríny válečné účelnosti od r. 1917 vystupňovalo porušování obsahu dosavadních smluvních úprav válečného práva → v této souvislosti pak **VMS** vůbec poprvé v historii označila za původce porušování císaře Viléma II., jakož i osoby obviněné ze spáchání činů proti zákonům a obyčejům války, **zákony a obyčeje války zde získávají nový význam díky zakotvení osobní odpovědnosti**

léta po skončení 1. SV ovládána **poválečnou euforií**

- vytvoření první organizace **kolektivní bezpečnosti** – **Společnost národů** – program podstatného **odzbrojení**, dosažení pacifistického ideálu **zachování věčného světového míru**
- poměrný **nezájem o další rozvoj mezinárodního práva** – až do nástupu Hitlera **převažovala** představa, že už **nebude válek** a tudíž nebude třeba ani válečného práva

ale i tak došlo k některým **dílčím změnám** oproti normativní úpravě předchozí

- v oblasti zdravotní služby přijata **ŽÚ o zlepšení osudu raněných a nemocných v polních armádách** (1929), jež přináší revizi a doplnění úpravy předchozí (1906) – **výslovné odmítnutí si omnes**
- **ŽÚ o zacházení s válečnými zajatci** (1929) – zamýšlena jako konkretizace Řádu války pozemní, opět výslovně **odmítnuta si omnes** – Německo nakládalo se zajatci velmi špatně, nedostatek potravin a zdravotní péče, nedovolovány prohlídky neutrálních mocností bez ohlášení a doprovodu, zneužívání k nedovoleným pracím

krutosti 2. SV podnětem k dalšímu obsahovému prohloubení válečného práva

- **Ženevské úmluvy o ochraně obětí války (1949)** – opět rekodifikace + přijata nová tzv. IV. ŽÚ
- **IV. ŽÚ o ochraně civilních osob za války (1949)**
 - také problematika tzv. **nepřátelských cizinců**, jež vznik nepřátelství zastihne na území válečné protistrany, která dosud nebyla jako celek písemně upravena
 - **ochrana nemocných a raněných civilních osob**, zřízení **bezpečných míst** pro ně, zacházení s **osobami internovanými** na zemi válčící strany a území okupovaném
 - v plném rozsahu převzata a doplněna úprava režimu **válečné okupace** – **kogentní ochrana LP**, ochrana života, jeho integrity a lidské důstojnosti, specifická ochrana žen, nelze zneužívat civilní osoby jako živý terč, zákaz nátlaku na chráněné osoby pro získání informací, zákaz nucených prací spojených s válečnými operacemi či mimo obsazené území, zákaz deportací osob z okupovaného území
 - (důkazem kogentnosti norem rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku – označil za zcela neopodstatněnou německou obhajobu, ospravedlňující svůj postup vůči sovětským zajatcům neúčastí SSSR na ŽÚ z r. 1929)
- **I. ŽÚ o zlepšení osudu raněných a nemocných v polních armádách** (1864, revize 1906, 1929, 1949)
 - jednoznačnější vymezení **poslání zdravotního personálu** – podle úpravy z r. 1929 nesmí nepřítel zdravotní personál zadržovat a musí jej co možná nejdříve vrátit vlastní armádě, a to s veškerým jej provázejícím vybavením a materiálem (zneužíváno) × současná úprava stanoví, že jejich případné zadržení musí být využito ke zdravotní péči o zajaté vlastní spolubojovníky, včetně pravidelných návštěv zajateckých táborů
 - podstatným způsobem je tu též rozpracován **nový způsob přepravy raněných kombatantů sanitními letadly**, a to včetně možnosti u takovéto přepravy využívat i území neutrálních států

- **II. ŽÚ o zlepšení osudu raněných, nemocných a ztroskotaných ve válce námořní** (1899, revize 1906, 1949) – úprava **zdravotní služby v námořní válce** – status sanitních lodí či jejich označení bývalo často zneužíváno k tajné přepravě komбатantů nebo zbraní, za 2. SV letecké útoky na sanitní lodě, které se žádného zneužití nedopustily
 - **III. ŽÚ o zacházení s válečnými zajatci** (1929, revize 1949) – představitelům **Ochranné mocnosti** či **MVČK musí být umožněno navštívit kterékoliv místo dražení zajatců a hovořit s nimi**, a to bez ohledu na dobu a četnost těchto inspekcí
 - tehdy **označení humanitární právo válečné** k vyjádření odlišné právní charakteristiky – již z podstatné části kogentní povahy (pokud jde o ochranu života a lidské důstojnosti)
- v zájmu efektivity pak následně ještě přijaty doplňky – **Dodatkové protokoly (1977)**
- oba Protokoly byly v **problematice věnované civilnímu obyvatelstvu** označeny za úpravu, jež musí být dodržována za všech okolností (**kogentní normy**) – zákaz vést proti civilnímu obyvatelstvu ozbrojené útoky nebo je terorizovat násilnými činy či jen jejich hrozbou, uplatňovat jinou formu násilí (mučení, zmrzačení, braní rukojmí, kolektivní tresty)

paralelní obyčejoprávní obecně platný ekvivalent

- od 1. SV mají všechny **haagské i ženevské smluvní úpravy** pravidel vedení ozbrojených konfliktů svůj paralelní obyčejoprávní obecně platný ekvivalent
- týká se to **všech úmluv**, i těch, které byly v praxi aplikovány jen dočasně – i Londýnská deklarace, neratifikovaná HÚ o zřízení Mezinárodního kořistního soudu (statuty mezinárodních orgánů a organizací se nemohou stát obecně platným právem)
- haagského válečného práva se výslovně dovolává i Římský statut MTS
- obsah ŽÚ je už dávno obecně platným mezinárodním právem, a to i přesto, že všechny 4 úmluvy provází **denonsační klauzule**, výslovně umožňující každému účastnickému státu **dodatečné odstoupení od úmluvy** + taková výpověď nebude mít vliv na závazky, kterých strany v konfliktu budou nuceny dbát jako **zásad mezinárodního práva** (až dosud to nikdo neudělal)
- za obecně platné humanitární právo lze označit v mnohém i obsah obou DP
- **neoficiální (soukromá) kodifikace obyčejového MHP** ve formě **studie expertů MVČK (2005)** – existují určité **problémy s aplikací smluv** – zavazují pouze státy, smluvní MHP neupravuje dostatečně podrobně vnitrostátní ozbrojené konflikty

4) SOUDOBÉ PRAMENY MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA

z přednášky dr. Bílkové:

prameny MHP

- **mezinárodní obyčej**
 - historicky **nejstarší**, až **do poloviny 19. stol. nejdůležitější**, pak ustupuje do pozadí kvůli **kodifikaci**
 - po celou dobu studené války přesvědčení, že obyčej nepotřebujeme
 - dnes se mu opět přikládá velký význam v souvislosti s novými konflikty
 - studie MVČK **Obyčejové MHP** – sebrání obyčejů, které nejsou v úmluvách a vyvinuly se zejm. v období po 2. SV
- **mezinárodní smlouvy**
 - smlouvy týkající se války uzavírány už ve starověku, ale ty dnes nejsou moc relevantní
 - zhruba **od poloviny 19. století kodifikace tehdejšího obyčejového práva**
 - jako každé MS **podléhají režimu Vídeňské úmluvy o smluvním právu** – dle čl. 60 odst. 5 se neuplatňuje **reciprocita** (strany v konfliktu tak nemohou ukončit smlouvu nebo přerušit její provádění z důvodů jejího podstatného porušení jinou bojující stranou) a nejsou dovoleny **represálie** (protipatření, zásah v citlivé sféře, okolnost vylučující protiprávnost, po r. 1945 zákaz ozbrojených represálií)
 - a) **mnohostranné** mezinárodní smlouvy – ženevské a haagské smlouvy
 - b) **dvoustranné** mezinárodní smlouvy uzavírané mezi stranami konfliktu (tzv. **zvláštní dohody**)
 - většinou uzavírané za vnitrostátních konfliktů
 - např. dohoda na Filipínách mezi vládou a levicovými povstanci, na počátku 90. let dohoda mezi bojujícími stranami v Bosně a Hercegovině
 - **smlouvy ženevského práva**
 - 1) Úmluva o zlepšení osudu **raněných a nemocných** příslušníků ozbrojených sil v **poli** (1864)
 - 2) Úmluva o zlepšení osudu **raněných, nemocných a trosečníků** ozbrojených sil na **moři** (1899)
 - 3) Úmluva o zacházení s **válečnými zajatci** (1929)
 - 4) r. **1949** všechny 3 smlouvy **rekodifikovány** a znovu přijaty, doplněny Úmluvou o ochraně **civilních osob** za války (vliv 2. SV)
 - **Dodatkové protokoly**, které tyto úmluvy doplňují
 - 1) Dodatkový protokol I o **ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (1977)** – jak pravidla ženevského práva, tak i haagského systému
 - 2) Dodatkový protokol II o **ochraně obětí** ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (tj. **vnitrostátních ozbrojených konfliktů**) (1977)
 - 3) v r. **2005** přijat Dodatkový protokol III – **nový ochranný znak** – klasickým znakem červený kříž a červený půlměsíc, tímto zaveden **červený krystal**
 - **smlouvy haagského práva**
 - na konferencích v letech **1899 a 1907** přijata celá **série Haagských úmluv** – např. o útočení z balónů, nejdůležitější je **IV. Úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní** a její příloha (**Řád války pozemní** – kodifikuje pravidla pro pozemní válku)
 - Úmluva na **ochranu kulturních statků** za ozbrojeného konfliktu (1954)
 - Úmluva o **zákazu některých konvenčních zbraní** (1980) – spíše rámcová, na jejím základě přijaty další protokoly (např. zákaz používání laserových oslepujících zbraní)
 - Úmluva o **zákazu chemických zbraní** (1993)
 - tzv. **Ottawská úmluva** (ale přijata v Oslu, 1997) – proti **nášlapným minám**, úspěch NGO's
- **další prameny**
 - **obecné právní zásady** – např. zásada nezbytnosti, zásada proporcionality
 - **soudní rozhodnutí** – MSD, ICTY, ICTR, ICC
 - **doktrína** – relevantní hlavně v 16. a 17. století, dnes už tak významná v MPV není, ale v souvislosti s MVČK autoritativní
 - **jednostranné právní akty** – rezoluce RB OSN
 - rostoucí role **soft law** – neprávní dokument politické povahy (jistý morální vliv)

(zajímavosti) z knihy Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v MHP:

1) hlavní prameny MHP – **mezinárodní smlouvy a mezinárodní obyčej**

obyčejové normy

- historicky jim náleží **priorita** – nejstarší z nich se vyvinuly dávno před vznikem prvních humanitárních smluv
- z hlediska klasického modelu mezinárodního obyčeje vymezeného v **rozsudku MSD Pevninské mělčiny Severního moře** (1969) dochází u humanitárně právních obyčejů k jistému **posílení subjektivní složky** (opinio iuris) **na úkor složky objektivní** (usus longaevis)
 - **problematičnost prokázání ustálené a reprezentativní praxe**, neboť ta se realizuje pouze za výjimečných situací ozbrojených konfliktů a zpochybňují ji četná porušování ze strany jednotlivců a ozbrojených sil obecně
 - **přesvědčení o právní závaznosti** se konstituuje **na základě přístupu širšího okruhu aktérů**, než jsou přímo zapojené do konfliktu, a jeho **zdroje** (prohlášení třetích stran o dodržování norem během bojů, vojenské učebnice) umožňují **snazší interpretaci**
- **Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii** v případě **Kupreskić** prohlásil, že *principy MHP se mohou vyvinout obyčejovým procesem pod tlakem požadavků lidskosti či diktátu veřejného svědomí, dokonce i když praxe států je skrovná nebo nekonzistentní*

2) podpůrné prameny MHP – **obecné právní zásady, soudní rozhodnutí, doktrína**

obecné právní zásady

- jsou uznávané civilizovanými národy, ale **nejsou chápány zcela jednotným způsobem**
- nejčastěji se za ně považují **zásady**, které se **uplatňují všeobecně ve vnitrostátních právních řádech států** (in foro domestico) a **svou povahou jsou přesaditelné do mezinárodněprávních vztahů**
- jedná se primárně o **základní filosoficko-metodologické právní principy** (např. pacta sunt servanda, dobrá víra) a o některé **principy procesní** (ne bis in idem)
- na obecné právní zásady odkazuje i **Martensova klauzule** – pro **případy neupravené** mezinárodním právem (tj. smluvními nebo obyčejovými normami) předpokládá **použití stávajících zvyklostí** mezi civilizovanými národy, **zákonů lidskosti a požadavků veřejného svědomí** za mezinárodních ozbrojených konfliktů a **zásad humánnosti a požadavků společenského vědomí** za ozbrojených konfliktů vnitrostátních

soudní rozhodnutí

- nabývají na významu zvláště v poslední době v souvislosti s činností **Mezinárodních trestních tribunálů pro bývalou Jugoslávii a Rwandu**, které se zabývají **stíháním zločinů podle mezinárodního práva spáchaných za ozbrojeného konfliktu** (částečně, resp. výlučně vnitrostátního charakteru)
- sama **právo netvoří**, pomáhají **upřesnit obsah** primárních, **hlavně obyčejových pramenů MHP**
- neopomenutelná úloha **rozsudků a podsudků MSD**, významně se také angažují některé **soudní orgány působící na regionální úrovni** (ESLP, Meziamerický soud pro lidská práva) a **vnitrostátní soudy**
- stálý **Mezinárodní trestní soud** – navazuje na tradici ad hoc mezinárodních trestních tribunálů, stíhá jednotlivce odpovědné za spáchání zločinů podle MP

doktrína

- **učení nej kvalifikovanějších znalců** veřejného práva různých národů
- obecně v MP **omezený vliv**, přesto v MHP se věnuje **větší pozornost** aktivitám a postojům jedné specifické humanitární instituce – **MVČK** a jeho předním odborníkům – **komentáře smluvních textů** (zvláště Ženevských úmluv a Dodatkových protokolů k nim) a **některé další spisy** (např. studie Obyčejové MHP) požívají v mezinárodním společenství **značné váhy** a v nich podaný **výklad nebývá** zpravidla v hlavních bodech **zpochybňován**

3) někteří autoři považují za samostatný pramen MHP **jednostranné akty států a mezinárodních organizací**

- **sporná kategorie**, diskuse

jednostranné akty států

- prakticky nikdo nezpochybňuje jejich **rostoucí význam** v teorii i praxi
- **závaznost pro původce** se v souladu s posudkem MSD ve věci **Jaderných pokusů (1974)** odvozuje od obecného právního **principu dobré víry**, s nímž k aktům přistupují jiné subjekty MP
- v kontextu ozbrojených konfliktů se z těchto aktů jeví jako relevantní především **uznání** (např. uznání vlastním nebo cizím státem za povstalce nebo za bojující stranu), jímž se stát zbavuje možnosti zpochybňovat platnost uznané skutečnosti

akty mezinárodních organizací – z větší části oblast **soft law**, působí zejm. v rovině **morální a politické**

5) SUBJEKTY MHP

z přednášky dr. Bílkové:

subjekty MHP

- bohatší plejáda než v MPV, stání se subjektem je dáno potřebou
- **státy** – neklasičtější subjekty MPV, **tvůrci smluv**, garanti **haagského práva**, v klasickém období hlavní účastníci **válečného konfliktu**
- **národně-osvobozencká hnutí**
 - bojují za **právo na sebeurčení** – např. OOP
 - nevyjasněná pozice, **do konce 70. let** považovány jen za **povstalce**, pak vyděleny zvlášť (do politiky se dostávaly špičky národně-osvobozenckých hnutí)
- **povstalci**
 - specifický subjekt MHP, v minulosti nehráli takovou roli
 - **nestátní strana bojující ve vnitrostátním konfliktu** – např. Kolumbie, Somálsko
- **MVČK**
 - zvláštní jednotka MPV – **nevládní organizace založená podle švýcarského práva** – jedna z prvních NGO's (vznik v polovině 19. století)
 - dohlíží na oblast **ženevského práva**, omezená role
- **jednotlivec**
 - původně nehrál žádnou roli, čistě státocentrická záležitost
 - do MHP se dostal jako **subjekt povinností a odpovědnosti v rámci mezinárodního trestního práva** → člověk nejprve vstoupil do MHP jako nositel povinnosti (trestání válečných zločinců)
 - otevřená otázka, zda je **subjektem práv** – dle klasické logiky se MHP týká pouze bojujících stran, některé soudy ochotny přistoupit na to, že nějaká práva má, jiné ne
- **mezinárodní organizace** – **obecné povahy** (např. OSN), **vojenské organizace** (např. NATO)

státy, národně-osvobozencká hnutí, povstalci a mezinárodní organizace se přímo účastní boje

jednotlivec je chráněn v rámci MPV

MVČK dohlíží na konflikt

6) POJEM OZBROJENÉHO KONFLIKTU A JEHO TYPY

z přednášky dr. Bílkové:

MHP vázáno pouze na situace ozbrojeného konfliktu, na různé typy konfliktů se aplikují různé soubory norem
pojem ozbrojený konflikt

- pojmy **válka** a **válečné právo** používány zhruba **do poloviny 20. století**, nahrazeny pojmem **ozbrojený konflikt** – **válka** je spíše **užší pojem**, který se vztahuje na **mezistátní střety** (ne třeba na občanskou válku), standardně omezen na **střety větší intenzity** (ne např. přestřelky), navíc u války se vyžadovalo **formální zahájení** (tj. oficiální vyhlášení války) → takových válek je ale v historii minimum
- pojem jako takový dlouho nebyl a doteď **není v žádném závazném pramenu ani v obyčejí definován**, pokusy různých institucí a organizací nějaké definice vymyslet

navržená právní definice ozbrojeného konfliktu, ICTY (v případě **Tadič**, r. 1995)

- „*uchýlení se k ozbrojené síle mezi státy nebo déletrvající ozbrojené násilí mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami či mezi takovými skupinami uvnitř jednoho státu*“
- nezavazuje celé mezinárodní společenství, ale od poloviny 90. let se ujala a **možná se stala součástí obyčejového práva**
 - 1) vyžaduje se **intenzita** (použití síly)
 - 2) **dlouhodobost** (ale co je déletrvající?)
 - 3) **organizovanost** (ale kdy už je skupina organizovaná?)
- **aplikace časová**
 - „*od počátku ozbrojeného konfliktu přes faktické ukončení nepřátelství až do /.../ dosažení mírového urovnání*“
 - výchozím bodem **počátek ozbrojeného konfliktu** – nemusí být **vyhlášena válka**, postačí, že se začalo střílet (**faktické započetí bojů**)
 - **ukončení ozbrojeného konfliktu** – okamžik, kdy dojde k **dosažení mírového urovnání** (dosažení všeobecného míru) – uzavřena mírová smlouva, nebo faktické ukončení bojů
- **místní aplikace**
 - „*na celém území, které je pod kontrolou některé z bojujících stran, bez ohledu na to, zda tam probíhají účinné boje nebo nikoli*“
 - **MHP se neaplikuje jenom v prostoru, kde probíhají boje, ale na celém území bojujících stran**
 - vychází z klasického modelu, kdy se nepočítalo, že státy dobrovolně vysílají své armády do ozbrojených konfliktů, ve kterých nejsou zainteresované

příklady

- **válka v Perském zálivu** v r. **1991** – i když mandát OSN, vojska jsou příspěvky jednotlivých států, tedy faktický mezistátní střet – **poslední klasická válka** (dokonce nasazena i pozemní armáda)
- **nepokoje v Řecku** na konci r. **2008** – problém s organizovaností a intenzitou
- **válka proti terorismu** od r. **2001** – problematické posoudit, používá se pojem **transnacionální konflikt**, zasahuje celý svět
- současná **situace v Gaze** – problematické, pokud situaci označíme za mír, tak popřeme faktický stav, pokud to označíme jako válku, tak vzájemné útočení zlegalizujeme

7) ROZLIŠOVÁNÍ MEZINÁRODNÍCH A VNITROSTÁTNÍCH OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ

z přednášky dr. Bílkové:

vnitřní klasifikace ozbrojených konfliktů

- aplikuje se velmi **rozdílný okruh norem**
- **odlišné postavení stran** v konfliktu

1) mezinárodní ozbrojený konflikt

- okruh norem – všechny **4 Ženevské úmluvy (1949)** a **Dodatkový protokol I (1977)** – tj. dohromady několik set článků
- odlišné **postavení stran** v konfliktu – účastníci mají **status kombatantů** – kdo bojuje v konfliktu z posvěcení své strany, má **právo legálně zabít** (je to moje práce a nikdo mě za to nemůže stíhat), zároveň jsou i **legálním cílem**, v případě zajetí se stávají **válečnými zajatci**

a) mezistátní konflikty

- konflikty **mezi 2 nebo více státy**
- převažovaly na mezinárodní scéně, když MHP vznikalo, v současné době jich je **málo**
- např. válka o Falklandy, Etiopie × Eritrea, první válka v zálivu v r. 1991, Afghánistán × Irák

b) boje za národnostní osvobození (patří sem od r. 1977)

- **čl. 1 odst. 4 DP I** – „Ozbrojené konflikty, ve kterých **národy bojují proti koloniální nadvládě, cizí okupaci či rasistickému režimu za účelem uplatnění svého práva na sebeurčení, jak je zakotveno v Chartě OSN a v Deklaraci zásad MP upravujících přátelské vztahy a spolupráci mezi všemi státy v souladu s Chartou OSN.**“
- **dříve** v režimu **vnitrostátních konfliktů**, ale my nejsme žádní rebelové, my jsme stát, za který bojujeme
- bojovníci mají **status kombatanta**
- šito na míru tehdejších situací – koloniální nadvláda (zbytky portugalských kolonií v Africe), cizí okupace (Palestina), rasistický režim (JAR)
- **ani jednou se nenašlo hnutí**, které by splňovalo všechny předpoklady (navíc by muselo vydat prohlášení, že se k tomuto hlásí) → velký úspěch vyšel na prázdno

2) vnitrostátní ozbrojený konflikt

- aplikuje se **pouze společný čl. 3 Ženevských úmluv**, na **některé konflikty větší intenzity** se ještě vztahuje **Dodatkový protokol II (1977)** (dohromady jen 29 článků)
- **účastníci nemají status kombatantů**, tedy **žádná imunita** (nejsme váleční zajatci, ale jen rebelové)
- charakterizován určitou **mírou intenzity** a **organizací stran** v konfliktu

a) vertikální × horizontální konflikt

- **vertikální** – boj proti vládě – např. španělská občanská válka
- **horizontální** – boj proti jiné **povstalecké skupině** – např. současné boje na území Somálska

b) intenzivní × méně intenzivní konflikt

- **čl. 1 odst. 1 DP II** – vymezuje **intenzitu** – „*Tento Protokol /.../ se bude vztahovat na všechny ozbrojené konflikty, které nejsou obsaženy v článku 1 DP I a k nimž dochází na území Vysoké smluvní strany mezi jejími ozbrojenými silami a disidentskými ozbrojenými silami nebo jinými organizovanými ozbrojenými skupinami vykonávajícími pod odpovědným velením takovou kontrolu nad částí jejího území, která jim umožňuje vést trvalé a koordinované vojenské operace a aplikovat tento Protokol.*“
- **intenzivní** – odpovědné **velení**, **teritoriální kontrola** nad částí státu, schopnost vést **trvalé a koordinované vojenské operace**, schopnost aplikovat tento protokol (problematické, hodnotí se jenom objektivní schopnost, tj. do jaké míry jsou podobné státům, aby mohly realizovat to, co se po nich požaduje)

	HORIZONTÁLNÍ	VERTIKÁLNÍ
MÉNĚ INTENZIVNÍ	společný čl. 3 ŽÚ	společný čl. 3 ŽÚ
INTENZIVNÍ	společný čl. 3 ŽÚ	společný čl. 3 ŽÚ a DP II

3) na pomezí zmezinárodnělý konflikt

- **původně vnitrostátní konflikt**, ale pak **vstup zahraničního aktéra** povaha se vlivem vnějšího zásahu mění

- a) konflikt se **zahraniční intervencí**
- b) konflikt za **účasti jednotek OSN**
 - např. Afghánistán × Taliban × v r. 2001 vstup USA, balkánské války
 - zaveden **smíšený režim**
 - máme **stát, který bojuje s povstalci + cizí stát, který podporuje vládu, nebo cizí stát, který podporuje povstalce**
 - v jakémkoliv vztahu, kde hrají roli **povstalci**, se aplikuje **právo vnitrostátního konfliktu**
 - na **bojující státy** se používají **pravidla** aplikující na **mezinárodní konflikty**

vnitřní nepokoje a napětí

- např. **vývoj v Řecku** na konci r. **2008**
- dochází k **projevům násilím**, ale některý z těch prvků, které charakterizují ozbrojený konflikt, ještě nejsou naplněny
- **MHP se neaplikuje!**, aplikace **práva lidských práv a vnitrostátního práva**

příklady

- válka v **Afghánistánu** v r. **2001-2002** – **mezinárodní mezistátní konflikt**
- válka v **Súdánu** (Dárfúr) v posledních letech – sice vojska OSN, ale jen peacekeeping, **vnitrostátní konflikt**, jen **společný čl. 3 ŽÚ**
- válka v **Čečensku** v letech **1991-1994** – problematické, Čečenci tvrdili, že se jedná o **boj za národnostní osvobození** (ale žádné prohlášení)

KLASIFIKACE KONFLIKTNÍCH SITUACÍ					
OZBROJENÝ KONFLIKT (MHP)				VNITŘNÍ NEPOKOJE A NAPĚTÍ (MPLP)	
Mezinárodní ozbrojený konflikt			Vnitrostátní ozbrojený konflikt		
Mezistátní konflikt	Boj za národní osvobození	Zmezinárodněný konflikt	Vlastní vnitrostátní konflikt		
			Vertikální × Horizontální	Intenzivní × Méně intenzivní	

(zajímavosti) z knihy Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v MHP:

právo na sebeurčení

- **dimenze vnitřní** – národu umožňuje **svobodně rozhodovat**, bez zasahování zvenčí, **o svém politickém statusu a volit si cesty svého hospodářského, společenského a kulturního rozvoje**
- **dimenze vnější** – národ je oprávněn **zvolit si formu** svého soužití s jinými národy, tj. setrvat v určitém státě, rozhodnout se pro autonomii nebo přikročit k vyhlášení nezávislosti

neexistuje shoda, jak přesně vymezit vypočtení případy

- **koloniální nadvláda** – patří sem i boje za nezávislost v rámci bývalého SSSR? (tj. **Čečensko**)
- **cizí okupace** – vychází **Deklarace zásad mezinárodního práva** – **žádné územní zisky**, k nimž dojde s pomocí **hrozby** či **použití síly, nemohou být uznány jako legální**, to v posudku k případu Přítomnosti Jižní Afriky v Namibii (1971) potvrdil i MSD – **sporné** je, zda lze uplatnit zásadu **vůči anexím**, k nimž došlo v době, kdy **útočná válka nebyla mezinárodně zakázána**, a jejich důsledky trvají dodnes (tj. **Severní Irsko**)
- **rasistický režim** – režim uplatňující rasovou diskriminaci (rasa, barva pleti, rod, národnost, etnikum) – jaké **intenzity** musí rozlišování dosáhnout, aby se režim stal rasistickým?

8) PRÁVNÍ REGULACE VNITROSTÁTNÍCH OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ

z přednášky dr. Bílkové:

vnitrostátní ozbrojené konflikty

- konflikty v zásadě na území jednoho státu mezi vládou a povstalci, případně mezi povstalci navzájem
- specifickým znakem, že **nevládní strana** v konfliktu má **mezinárodní subjektivitu** – není moc výhodná, mají povinnosti
- **společný čl. 3 ŽÚ** (1949), případně **DP II** (1977) (částečně i **haagské právo a obyčejové právo**)

společný čl. 3 ŽÚ

- vztahuje se až na **osoby vyřazené z boje**
- **obecné principy** – **lidské zacházení, zákaz diskriminace** (mohu dříve ošetřit toho, kdo je více zraněný, ale nesmím se rozhodovat např. na základě jejich majetkových poměrů)
- **4 konkrétní zákazy**
 - **útoky na život a zdraví** (vražda, zmrzačení, kruté nakládání, trýznění, mučení)
 - **braní rukojmí**
 - **útoky na osobní důstojnost** (ponižující a pokořující zacházení)
 - odsouzení a vykonání poprav bez předchozího rozsudku vyneseného řádně ustaveným soudem, poskytujícím **soudní záruky uznané civilizovanými národy za nezbytné**
- **bezpodmínečná povinnost** – **sbírat raněné a ošetřit je**
- **právo humanitární iniciativy MVČK** – může mi nabídnout své služby, ale já je **mohu odmítnout**
- **možnost sjednávání zvláštních dohod** – strany se mohou v konfliktu dohodnout a sjednat si další smlouvu, ve které mohou např. prohlásit, že se na jejich konflikt vztahují všechny ŽÚ
 - **Jugoslávie v r. 1992** – dohoda mezi všemi bojujícími složkami, avšak všechny také porušily
 - **Filipíny**

Dodatkový protokol II = intenzivní, vertikální, vnitrostátní, ozbrojený konflikt

- 28 článků
- **lidské zacházení obecně** – základní záruky + záruky pro osoby zadržené a podrobené trestnímu stíhání – **chrání jednotlivce za jakékoliv situace**, soubor záruk lidského chování, např. zákaz kolektivních trestů, teroristických činů, otroctví
- **korpus norem pro raněné, nemocné a trosečníky** – právo na **respektování a ochranu** (to mají i ti, co se o ně starají, tzn. **ochrana zdravotnického a duchovního personálu** a jejich **znaků**, kterými se označují)
- **korpus norem pro civilní obyvatelstvo** – podobná logika – posílená **ochrana civilního obyvatelstva**, chráněny i **pomocné organizace a akce a předměty** spjaté s civilní obranou a civilním obyvatelstvem (kulturní statky, místa pro bohoslužby, stavby a zařízení obsahující nebezpečné síly, určité stavby nezbytné pro jejich přežití – např. přehrada, která by zničila celé město, sýpky se zásobami)

9) ŽENEVSKÉ PRÁVO – HLAVNÍ PRINCIPY

z přednášky prof. Šturmy:

ženevské právo

- cílem **ochrana osob, které se neúčastní boje (civilisté)**, nebo **byly už z boje vyřazeny (zranění, nemocní, trosečníci a váleční zajatci)**
- hnacím motorem **MVČK**

zvláštnosti ženevského práva

- **vliv MPLP**
- **pozitivní závazky** (vedle zákazů)
- **absolutní ochrana**
- **soudní ochrana**

prameny úpravy ženevského práva

- historické prameny
 - **ŽÚ o zlepšení osudu raněných při armádách v poli** (1864, 1906)
 - **ŽÚ o zacházení s válečnými zajatci** (1929)
- soudobé prameny
 - **4 Ženevské úmluvy**
 - 1) Úmluva o zlepšení osudu **raněných a nemocných** příslušníků ozbrojených sil v **poli** (1864)
 - 2) Úmluva o zlepšení osudu **raněných, nemocných a trosečníků** ozbrojených sil na **moři** (1899)
 - 3) Úmluva o zacházení s **válečnými zajatci** (1929)
 - 4) r. **1949** všechny 3 smlouvy **rekodifikovány** a znovu přijaty, doplněny Úmluvou o ochraně **civilních osob** za války (vliv 2. SV)
 - **Dodatkové protokoly**, které tyto úmluvy doplňují
 - 1) **Dodatkový protokol I o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (1977)** – jak pravidla ženevského práva, tak i haagského systému
 - 2) **Dodatkový protokol II o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (tj. vnitrostátních ozbrojených konfliktů) (1977)**
 - 3) v r. **2005** přijat **Dodatkový protokol III – nový ochranný znak** – klasickým znakem červený kříž a červený půlměsíc, tímto zaveden **červený krystal**
 - **obyčejové MHP**
 - do nauky zvláště v posledních desetiletích
 - **MVČK** – studie **Obyčejové mezinárodní humanitární právo** (2005) – soukromá kodifikace, autorita daná autoritou organizace, ženevského práva se týkají pravidla 87 až 138

chráněné osoby a objekty

- ranění, nemocní a trosečníci
 - příslušníci **vládních ozbrojených sil**
 - příslušníci **jiných ozbrojených sil**, včetně **organizovaných hnutí odporu**
 - příslušníci **masového povstání obyvatelstva**
 - **osoby doprovázející** ozbrojené síly (např. zdravotníci)
 - **členové lodních posádek a posádek civilního letectva** stran v konfliktu (nejen komatanti, ale i běžný doprovázející personál)
- váleční zajatci (smysl pouze v mezinárodních ozbrojených konfliktech)
 - viz. osoby výše
 - osoby, které přísluší k **ozbrojeným silám obsazené země**
 - osoby **internované na území neutrálního státu**
- civilní osoby v moci nepřátelské mocnosti
- lékařský personál
 - **zdravotní služba** ozbrojených sil
 - **pomocný zdravotní personál**
 - personál **národních společností ČK**
 - personál uznaných pomocných společností **neutrálního státu**
- duchovní personál
- chráněné objekty – zdravotnické objekty a útvary (např. nemocniční lodi, sanitní letadla)

základní pravidla ochrany

- **povinnost respektovat oběti ozbrojených konfliktů** – zákaz činů, které by je mohly poškodit nebo ohrozit, povinnost šetřit jejich život a integritu
- **povinnost chránit oběti ozbrojených konfliktů** – chránit je před nebezpečím či utrpením, poskytnout jim pomoc (aktivní konání)
- **povinnost lidského zacházení s oběťmi ozbrojených konfliktů** – podmínky důstojné pro lidskou bytost
- **zákaz diskriminace mezi oběťmi ozbrojených konfliktů** (rozhodování jen na základě lékařských kritérií)
- **pravidla pro jednotlivé kategorie osob**
 - **ranění, nemocní, trosečníci**
 - stejná lékařská péče všem
 - sběr raněných a jejich ošetření
 - zákaz zmrazení a lékařských či vědeckých pokusů
 - povinnost evidence raněných a nemocných
 - **váleční zajatci**
 - zákaz špatného zacházení, lékařských či vědeckých pokusů
 - povinnost evidence zajatců – jméno, příjmení, evidenční číslo (plechová známka) – i praktický dopad, když jsou vedeni jako váleční zajatci, nelze je jen tak zlikvidovat
 - povinnost odsunu od bitevního pásma
 - pravidla internace – jak má vypadat zajatecký tábor, v zajetí lze pracovat, pokus o útěk není trestným činem
 - styk s vnějším světem – důležitá funkce ochrany mocnosti – např. neutrální stát, na kterém se strany v konfliktu shodnou, v moderní době tuto funkci přebírá MVČK
 - trestání válečných zajatců, záruky spravedlivého procesu – komatant nemůže být trestán jen za to, že bojoval (je to jeho práce), lze trestat za porušení disciplinárních pravidel
 - po skončení konfliktu repatriace zajatců (může nastat i dříve)
 - **civilní osoby**
 - zákaz aktů násilí a zastrašování, útrap tělesných trestů, lékařských či vědeckých pokusů
 - zákaz braní rukojmí
 - zvláštní ochrana žen a dětí
 - **pravidla na okupovaných územích**
 - zákaz přesunů a deportací z okupovaného území a přesunu vlastního obyvatelstva na okupované území – toto území není území státu, který ho dobyl, stát pouze vykonává okupační správu × možnost odsunutí z hlediska bezpečnosti
 - zákaz ničení soukromého a veřejného majetku na okupovaných územích
 - zákaz internování civilních osob
- **organizační pravidla** – **informační kancelář** pro válečné zajatce a civilní osoby (pod záštitou MVČK)
- **doplnění ochrany** ženevských úmluv – **DP I**, aplikace **obyčejných pravidel, statut MTS**

10) HAAGSKÉ PRÁVO – HLAVNÍ PRINCIPY

z přednášky dr. Bílkové:

jedna ze 3. součástí MHP

cílem regulovat způsoby a prostředky vedení války, v minulosti označováno jako **válečné právo**

- **způsob** – vázán na **metodu a taktiku boje**, metoda vedení bojových akcí (výběr cílů, bojové techniky)
- **prostředky – nástroje**, s jejichž pomocí se vedou boje
 - konvenční zbraně, zbraně hromadného ničení, zbraňové systémy
 - (určitým způsobem jsou tak chráněni i kombatanti – např. zákaz použití určitých zbraní)

prameny

- **obecné prameny**
 - **Lieberův kodex** (1863)
 - sám o sobě **není pramenem MPV**
 - autor z Německa, vytvořen na žádost prezidenta Lincolna pro armádu Severu – **vnitrostátní vojenský manuál**, který upravuje **dovolené a nedovolené válečné akce**
 - vnitrostátní pramen práva, ale **zdařilá kodifikace obyčejů**, dodnes se na něj odkazuje
 - **Haagské úmluvy** (1899), zejm. **IV. Haagská úmluva o zákonech a obyčejích pozemní války** (1907) a její příloha **Řád války pozemní** (používán i proti nacistickým vůdcům, v Norimberku prohlášen za součást obyčejového práva, např. ČR ho po r. 1918 nikdy formálněprávně nepřijala)
 - **Dodatkový protokol I** (1977) – ale primárně pramenem ženevského práva
 - **obyčeje haagského práva**
- **specifické prameny**
 - **kulturní statky** – Haagská úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu (1954) a její 2 Protokoly (1954, 1999), dílem UNESCO
 - **konvenční zbraně**
 - **zbraně hromadného ničení**

obecné principy haagského práva (týkají se způsobů i prostředků)

- **princip vojenské nezbytnosti** (válečná nutnost, válečná účelnost)
 - z pohledu *ius in bello* je naprosto **legitimní**, pokud se jedna bojující strana snaží porazit druhou (cílem **přemoci protivníka**), jak v konkrétní válečné akci, tak ve válce jako celku
 - ale neznamená, že cokoliv mi pomůže přemoci protivníka, je v pořádku – můžu **dělat pouze to**, co je **nezbytné** (ale vždy **vstup nejistoty**, bylo nezbytné svrhnout atomové bomby na Japonsko?)
- **zásada lidskosti**
 - celé MHP je hledáním **rovnováhy mezi principem vojenské nezbytnosti a zásadou lidskosti**
 - **se všemi osobami** (včetně osob nepřátelské státní příslušnosti) **musí být zacházeno lidsky a nesmí být** mezi nimi **bezdůvodně rozlišováno** (zákaz diskriminace)
 - tzn. požadavek vést válku maximálně humánně (válkou nelze omluvit všechna zvěrstva)
 - **Martensova klauzule**
 - poprvé v preambuli IV. Haagské úmluvy
 - F. F. Martens – nejznámější estonský právník, na konferenci zastupoval carské Rusko, jehož součástí tehdy Estonsko bylo – řešilo se, **jaký status budou mít obyvatelé malých zemí, které mají jen malou armádu, ale chtějí bojovat**
 - velké státy odmítaly návrh, aby takoví bojovníci měly status kombatanta → **nedostanou status kombatanta, ale bude jim garantováno alespoň něco, neboť dělají legitimní věc, tj. chrání svůj stát**
 - „*civilisté a kombatanti zůstávají pod ochranou a vládou zásad mezinárodního práva odvozených od zavedených zvyklostí, zásad lidskosti a požadavků veřejného svědomí*“
 - když selže právo, tak alespoň uplatním nějaké **principy morálky**
- **zásada omezenosti prostředků**
 - konkretizace střetu zásady lidskosti a vojenské nezbytnosti
 - lze bojovat, je to legitimní, ale **ne všechny prostředky jsou dovolené** (čl. 35 DP I) – např. nemá smysl používat laserové zbraně, které vojáky oslepí nadosmrti

- **zásada přiměřenosti**
 - vyskytuje se všude v MPV
 - **zákaz útoků**, u kterých lze očekávat, že by **nadměrně zatížily civilní obyvatelstvo** (život, zdraví, majetek), a které by **převyšovaly předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodu**
 - tzn. určité civilní ztráty neodporují zásadám MHP
 - **na samotné civilní cíle se nesmí útočit** × sídlil by tam např. generální štáb armády → **princip proporcionality** (studenti × 3 vojáci, armáda × 3 studenti)
 - **vedlejší ztráty možné!**
- **zásada rozlišování** (má smysl jen z pohledu mezinárodních konfliktů)
 - **bojující strana musí v maximální možné míře rozlišovat mezi kombatanty a civilisty, a mezi vojenskými a civilními objekty**
 - **kombatanti**
 - **civilisté**
 - **vojenské objekty**
 - **civilní objekty**

pravidla haagského práva (zakázané způsoby vedení války)

- **zákaz proradnosti**
 - **čin uvádějící nepřítele v omyl** dojemem, že daný jedinec má **právo ochranu** nebo ji má poskytnout
 - např. předstíraná kapitulace, kombatant předstírá, že je civilista, mrtvý, zraněný, ..., počká až přijde jiný kombatant, uvede ho v omyl a zabije
 - je **dovolena válečná lest** – předstíraný ústup, převleky (ale nesmí to být něco, co má status civilisty, pak musí následovat převléknutí do uniformy)
- **zákaz vydávat rozkazy, že nikdo nezůstane naživu** (quarter) – musíme dát nepříteli šanci, aby se vzdal
- **zákaz zneužívání ochranného znaku** – napodobování, neoprávněné používání, proradnost

11) ROZLIŠOVÁNÍ MEZI KOMBATANTY A NEKOMBATANTY

z přednášky dr. Bílkové:

zásada rozlišování (má smysl jen z pohledu mezinárodních konfliktů)

- **bojující strana musí v maximální možné míře rozlišovat mezi kombatanty a civilisty, a mezi vojenskými a civilními objekty**

kombatanti (čl. 4 ŽÚ 3, o zacházení s válečnými zajatci)

- 1) **členové řádných ozbrojených sil** (armádní vojáci) i **domobrana** (ale se řádným statutem)
- 2) členové milic – **gerilová hnutí, partyzáni** – nejspornější kategorie – hlásí se k moci, ale nemají oficiální status, lehce zneužitelné, proto stanoveny omezující podmínky:
 - příslušnost k jedné straně v konfliktu (ale nemusí dostávat rozkazy, stačí, že se hlásí k nějaké straně)
 - organizovanost
 - odpovědné velení
 - viditelný a pevný rozeznávací znak (např. uniforma, černý turban v Afghánistánu)
 - otevřené nošení zbraně
 - dodržování MHP
- 3) **příslušníci pravidelných ozbrojených sil, kteří se hlásí k vládě nebo k moci, kterou neuznává mocnost, která drží zajatce** – šito na míru francouzské de Gaullovy armády, případně naše jednotky londýnské vlády za 2. SV, jednotky Talibanu
- 4) tzv. **levée en masse** – všeobecná hotovost – neobsazené území, vstup cizí armády, lidé při postupu(!) nepřítele jdou do zbraně, nejsou nijak zvlášť organizovaní, ani nemají odpovědné velení, ale musí nosit otevřeně zbraň a dodržovat zásady MHP

civilisté (čl. 50 DP I)

- **všichni ostatní**
- na všechny civilní osoby se nesmí útočit, avšak **některé osoby mají zvláštní ochranu** (např. zdravotníci, parlamentáři – vyjednávají s bílou vlajkou)
- na rozdíl od kombatantů **nesmějí bojovat**, pokud tak učiní, neztrácejí status civilistů, ale mohou být zastřeleni
- zahrnují i **žoldnéře** (čl. 47 DP I) a **nelegální kombatanty** (zpronevěří se statusu civilisty, když jdou bojovat)

vojenské objekty

- ty objekty, které svoji **povahou, účelem, umístěním nebo použitím představují účinný příspěvek k vojenským akcím**, ... + jejich celkové nebo částečná destrukce, obsazení nebo neutralizace poskytuje **zjevnou vojenskou výhodu**

civilní objekty

- všechny **ostatní objekty** disponují **obecnou civilní ochranou**
- **některé objekty mají zvláštní ochranu**
 - **nutné k přežití civilního obyvatelstva** (sýpka)
 - **obsahující nebezpečné síly** (přehrada, atomová elektrárna)
 - **zdravotnické a duchovní objekty** (nemocnice, kostel)
 - **kulturní statky** (Pražský hrad)

ale není všechno přesně dáno!

12) ZÁKAZ POUŽITÍ URČITÝCH ZBRANÍ A ODZBROJENÍ

viz také 3) Historický vývoj mezinárodního humanitárního práva (haagské konference)

z přednášky doc. Ondřeje:

právní regulace ozbrojených konfliktů

- ozbrojené konflikty mezinárodní × vnitřní
- státy nemají neomezenou volbu prostředků a způsobů vedení ozbrojených konfliktů
- **zásada právní regulace ozbrojeného konfliktu** – tyto normy obsahuje právo ozbrojených konfliktů, dnes často označované jako MHP

zakázané prostředky a způsoby vedení ozbrojených konfliktů

- právo ozbrojených konfliktů ukládá státům **nepoužít určité prostředky** nebo **nepoužít je určitým způsobem**, jedná se:
 - o **obecně formulovaná pravidla**
 - o **specifická pravidla**, které zakazují používání určitých přesně definovaných zbraní a způsobů vedení ozbrojených konfliktů (např. zákaz použití chemických zbraní, určitých konvenčních zbraní apod.)

obecná pravidla – zásada rozlišování, zásada proporcionality

- zákaz **nerozlišujících útoků** je omezen požadavkem, aby ztráty na civilním obyvatelstvu a na civilních objektech nepřevyšovaly **předpokládanou a konkrétní přímou vojenskou výhodu** – zakazuje rozsáhlé a nepřiměřené škody na civilním obyvatelstvu ve srovnání s očekávanou vojenskou výhodou
- zásada proporcionality tak **zohledňuje skutečnost**, že při vedení bojových operací **vždy vzniká riziko náhodného zasažení civilních osob, civilních objektů** nebo kombinace těchto případů

obecná pravidla – zásada rozlišování – vojenské objekty

- útoky musí být **přísně omezeny na vojenské objekty**
- vojenské objekty musí splňovat následující předpoklady:
 - a) které svou **povahou, umístěním, účelem** nebo **použitím** představují **účinný příspěvek k vojenským akcím**
 - b) jejichž **celkové** nebo **částečné zničení, obsazení** nebo **neutralizace** poskytuje za daných okolností **zjevnou vojenskou výhodu**
- objekt se stává vojenským svou povahou, umístěním, účelem nebo použitím
- **posoudit**, zda za daných okolností jde o vojenský objekt, nemůže pilot nebo pěšák, ale **vždy jen odpovědný velitel**

vztah odzbrojení k právu ozbrojených konfliktů

- **odzbrojení, tj. snížení a likvidace zbraní** je nejúčinnějším prostředkem pro **zabránění ozbrojeným konfliktům**
- některé smlouvy obsahují jak **zákaz použití zbraní**, tj. v ozbrojeném konfliktu, tak i ukládají **snížení a likvidaci zbraní**, např. :
 - **Úmluva o zákazu chemických zbraní** z roku 1993
 - **Úmluva o úplném zákazu náslapných min** z roku 1997
 - **Úmluva o kazetové munici** z roku 2008
 - text schválen v květnu 2008, otevřena k podpisu v prosinci 2008
 - úmluva ukládá za jakýchkoli okolností **nepoužívat kazetovou munici (bomby)**, dále zakazuje vývoj, výrobu, jakékoli nabývání, skladování, držení nebo převádění komukoli přímo nebo nepřímo kazetovou municí
 - státy jsou povinny zlikvidovat veškerou kazetovou municí nejpozději do osmi let po vstupu v platnost této Úmluvy pro daný smluvní stát

z knihy Mezinárodní právo veřejné, zvláštní část (Potočný/Ondřej):

definice skutečného odzbrojení

- **proces snižování stavu ozbrojených sil a vojenských výdajů, zničení nebo odstranění zbraní**, ať rozmístěných nebo skladovaných, **postupná likvidace kapacity vyrábět nové zbraně, uvolnění a zařazení vojenského personálu do civilního života**
- konečným cílem je **všeobecné a úplné odzbrojení pod účinnou mezinárodní kontrolou**

zásady odzbrojení

- **zásada rovnosti** – právní rovnost, povinnost respektovat osobnost druhého státu a zákaz vnucovat např. uzavření příslušné smlouvy
- **zásada stejné bezpečnosti** – zakotveno v závěrečném dokumentu zvláštního zasedání VS OSN v r. 1978, vyvážené snížení stavu ozbrojených sil a konvenčních zbraní na základě principu nezmenšení bezpečnosti stran

normy vyplývající z mezinárodních smluv

- ustavení umožňující **jednostranné odstoupení**, resp. **výpověď ze smlouvy** – v praxi vede k větší stabilitě, bezdůvodné odstoupení by ohrozilo bezpečnost daného státu ve smyslu protiopatření druhého státu
- ustanovení o **změně smlouvy**, konání **revizních konferencí**
- **kontrola** – proces, který slouží k ověření toho, zda smluvní strany dodržují závazky vyplývající ze smluv, sbírání informací, analýza, posouzení – ustanovení o kontrole mají akcesorickou povahu (předpokladem provádění kontroly je existence hlavního závazku)
- **monitoring** – fáze kontroly, při které dochází ke sbírání informací, nemusí být vždy založeno na mezinárodní smlouvě
- **prostředky pro zajištění dodržování** – pokojné řešení sporů, opatření reagující na porušení závazků, sankce

zakázané prostředky a způsob vedení války

- odedávna se uznávalo, že **válčící strany nemohou používat jakékoli prostředky a způsoby k poškozování nepřítele**
- omezení vyplývá ze **zásady právní regulace války** a jednak jsou výrazem **zásady lidskosti**
- normy mají povahu jak **obecně formulovaných pravidel**, tak i **specifických pravidel**, která zakazují používání určitých přesně definovaných zbraní a způsobů vedení ozbrojených konfliktů
- pravidla se nejprve ustálila v **mezinárodních obyčejích**, byla kodifikována v **HÚ** z let 1899 a 1907, zejm. v **HÚ o zákonech a obyčejích pozemní války** (1907), po zkušenostech z 2. SV pravidla rozvinuta v **DP** k ŽÚ, v **Úmluvě o zákazu určitých konvenčních zbraní**, které mohou způsobit nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky (1980), nebo v **Úmluvě o zákazu použití nášlapných min** (1997)
- z obecných norem jde o 2 zásady, které jsou vyjádřeny v DP I:
 - **je zakázáno používat zbraní, nábojů, materiálů a způsobů vedení války, které svou povahou způsobovaly nadměrná zranění nebo zbytečné útrapy** – předmětem ochrany zejm. bojující, hrubým porušením by bylo např. použití neutronové bomby
 - **zásada rozlišování** (× koncepce proporcionality) – důležitá pro ochranu civilního obyvatelstva, zakázány útoky nezaměřené na konkrétní vojenské objekty, zákaz použití bojových způsobů nebo prostředků nezaměřených na konkrétní vojenské objekty, nebo které nemohou být omezeny – např. kobercové bombardování

13) OCHRANA KULTURNÍCH STATKŮ ZA OZBROJENÉHO KONFLIKTU

ze „studentských materiálů“ z minulých let (bez záruky!):

kulturní statky

- součástí **dědictví lidstva, spojnice mezi generacemi**
- některé představují **duchovní hodnoty** či reprezentují **náboženské vyznání**

Vestfálská mírová smlouva (1648) – jako první smlouva obsahovala požadavek na **restituce kulturních památek**

Lieberův kodex (1863)

- definice **vojenské nezbytnosti**
- povinnost vojáků **chránit** kulturní statky, **zákaz rozkrádání a loupení** kulturních statků

Řád války pozemní (1907)

- **ochrana** kulturních památek **při obležení a bombardování** – povinnost co nejvíce je **šetřit** (když nebudou využity k vojenským účelům)
 - tendence **rozdělit povinnosti** mezi útočící stranu a stranu bránící se
 - **specifické označení** kulturních památek a historických budov, které bude známé druhé straně
 - objekty věnované bohoslužbám, vědě, kultuře, ... jsou v **soukromém vlastnictví** → **zákaz jejich ničení**
- během 1. SV normy nedodržovány, 2. SV pohromou pro kulturní památky (úmyslně drancovány)

Haagská úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojených konfliktů (1954)

- **koncepte univerzality** – zničení kulturního statku je pohromou pro celé lidstvo
- **definice kulturního statku** – není jednotná, každá úmluva si to definuje jinak
- **rozdělí** – kulturní statky movité a nemovité, budovy pro uchovávání movitých kulturních statků, střediska kulturních památek (rukopisy, knihy, umělecká díla)
- **2 základní pilíře**
 - **povinnost zabezpečovat** kulturní statky – opatření v době míru, ochrana nejen proti válečnému konfliktu, ale i proti přírodním katastrofám a loupežím
 - **šetření** statků – zákaz ničení, poškozování, zdržení se nepřátelských činů vůči kulturním statkům
- **zásada vojenské nezbytnosti**
- **ochrana kulturních statků**
 - **obecná** – pro všechny kulturní statky, ale omezena zásadou vojenské nezbytnosti
 - **zvláštní** – pro kulturní statky nacházející se v dostatečné vzdálenosti od velkého průmyslového střediska či vojenského objektu + nesmí být využity k vojenským účelům + zápis do mezinárodního kulturního registru statků – dodnes zapsáno velmi málo statků
- tzv. **modrý štít** – k označení nemovitých kulturních statků, pouze možnost, v praxi moc nerespektováno, kulturní statky pod zvláštní ochranou označovány 3 znaky

Protokol I (1954)

- ochrana movitých statků **na okupovaném území**
- **zákaz vývozu** kulturních statků z okupovaného území, **ochrana statků**
- po ukončení ozbrojeného konfliktu **restituce kulturních památek, zákaz zadržování** kulturních statků z titulu válečných škod

Protokol II (1999)

- HÚ nedokázala zabránit drancování a loupežím za **konfliktu v Jugoslávii**
- povinnost **inventáře** kulturních statků a určení ustavení **orgánů**
- **omezení zásady vojenské nezbytnosti** – statek přeměněn ve vojenský objekt a zjevnou vojenskou výhodu nelze zajistit jinak
- **institut zvýšené ochrany** – kulturní statky důležité pro lidstvo, nemohou být používány k vojenským účelům
- **Mezinárodní výbor na ochranu kulturních statků**

14) IMPLEMENTACE MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA

z přednášky prof. Šturmy:

implementace MHP – provádění závazků, které na sebe státy vzaly

několik implementačních typů

- **preventivní opatření** – vychází se obecně z povinnosti v čl. 1 ŽÚ – šíření mezinárodního humanitárního práva, rozšiřování znalostí o něm, povinnost školit, stanovit právní poradce v ozbrojených silách (jedny z mála povinností, které státy zavazují i v době míru), přijímání některých vnitrostátních právních norem s cílem dodržování MHP (základní řády, manuály pro činnost armády, překládání smluvních textů mezinárodního rozměru)
- **kontrolní opatření** – umožňují rozšiřování MHP během konfliktu – činnost mocností, dnes tak činí ve většině případů MVČK
- **represivní opatření** – odpovědnost státu za porušení pravidel MHP, válečné zločiny, individuální trestní odpovědnost konkrétních osob (jak na vnitrostátní úrovni, tak i na úrovni mezinárodní)
- **dokazování** – Mezinárodní zjišťovací komise – orgán sice existuje, ale v praxi se neuplatňuje

ze „studentských materiálů“ z minulých let (bez záruky!):

implementace

- **soubor opatření** přijímaných státy, či jinými subjekty MHP, s cílem **zajistit dodržování MHP**
- některé instituty se aplikují výlučně jen v některém z konfliktů

klasifikace implementačních opatření

- dle **doby přijímání** – v době **míru** × v době **ozbrojeného konfliktu**
- dle **funkce opatření**
 - **preventivní opatření** – cílem vytvořit podmínky, které by snížily pravděpodobnost porušování MHP v ozbrojených konfliktech, vztahují se především na státy, v omezené míře platí i pro nestátní stranu ve vnitrostátních ozbrojených konfliktech, většinou přijímána v době míru
 - **kontrolní opatření** – cílem monitorovat, zda je MHP během konfliktů řádně dodržováno, zejm. v mezinárodních ozbrojených konfliktech, omezeně ve vnitrostátních, přijímána zejm. v době konfliktu
 - **represivní opatření** – cílem potrestat ty, kdo porušili MHP, v mezinárodním i vnitrostátním konfliktu i mimo něj

preventivní implementační opatření

- **diseminace** – šíření znalostí MHP, jak mezi vojáky, tak mezi civilním obyvatelstvem
- **překlady smluvních textů**
- **jmenování právních poradců** – zejm. odpovědní velitelé by měli mít poradce
- **přijetí legislativy** – uvedení vnitrostátního právního řádu do souladu s mezinárodními závazky, zakotvení skutkových podstat (válečný zločin, ...), omezení zbraní (zákaz chemických zbraní, ...)
- **materiální zabezpečení** – značení kulturních statků, nákup zdravotnického materiálu, stavění krytů, ...

kontrolní implementační mechanismy

- **institut ochranné mocnosti** – třetí stát hájí zájmy některé ze strany v konfliktu, dobré služby, jen za mezinárodních ozbrojených konfliktů, od r. 1945 nevyužito
- **MVČK** – monitoruje dodržování MHP za mezinárodních ozbrojených konfliktů, aktérům vnitrostátních ozbrojených konfliktů může nabídnout své služby (právo humanitární iniciativy)
- **Mezinárodní zjišťovací komise** – od r. 1991, vyšetřování údajných porušení MHP za mezinárodních ozbrojených konfliktů, dosud nevyužita

represivní implementační opatření

- **odpovědnost státu** – humanitární závazky platí z velké části erga omnes
- **individuální trestní odpovědnost** – stíhání zločinů podle mezinárodního práva – princip univerzální jurisdikce, národní soudy, MTS, ICTY, ICTR

15) ROLE ČERVENÉHO KŘÍŽE, MVČK A NÁRODNÍ SPOLEČNOSTI

z přednášky dr. Jukla:

2 myšlenky v knize **Vzpomínka na Solferino** (Henri Dunant, 1862)

- založení **organizace**, která by v době míru připravovala personál na situaci války
- daný personál by poskytoval **pomoc raněným v boji**

Mezinárodní hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce

- **MVČK**, 186 **národních společností ČK a ČP**, **Mezinárodní federace ČK a ČP**
- do r. 1986 **název Mezinárodní červený kříž**, dnes preferován delší název, protože vystihuje lépe podstatu
- **sjednocujícím orgánem Mezinárodní konference ČK a ČP**
 - zasedá zhruba každé **4 roky**, ale je možné, aby se sešla i dříve (např. kvůli červenému krystalu, také naopak nezasedala během světových válek)
 - nejdříve v **Ženevě**, pak cestovala po světě, ale začátkem 20. let opět zpět v Ženevě
 - MVČK, delegáti národních společností, Mezinárodní federace ČK a ČP, vládní delegace signatářů ŽÚ
 - projednávají se **věci**, které jsou **v zájmu všech složek**, obecně **důležité humanitární, právní a sociální problémy týkající se celého světa**
 - např. projednávání znění mezinárodních smluv, zabývá se procesem ratifikace a implementace mezinárodního práva
 - mezinárodní právo reaguje na **katastrofy** – poměrně nový pojem konce 90. let, neexistuje jednotná kodifikace, teď se zjišťuje, jaké jednotlivé instrumenty v této oblasti existují
 - evergreeny všech konferencí – **šířený nemocí**, ...
 - vždy snahou dosáhnout **konsensu** – naposledy se hlasovalo o Davidově hvězdě
 - přijímají se zde také tzv. **čestné závazky**, s kterými státy samy přicházejí (poprvé v r. 1999)
 - **hlasování** – hlasují všichni, každá delegace má 1 hlas – musí být přítomna minimálně 1/3 států a 1/3 národních společností, **princip nezávislosti** (nehlasovatelný je návrh, kterým by státy chtěly organizaci něco vnutit)
- stálým orgánem **Stálá komise ČK a ČP** – 9 členů, předsedou Mohammed Al-Hadid (formálně nejvyšším představitelem, fakticky nemá velkou moc), jedinou výlučnou pravomocí je **rozhodování o medailích**
- **Rada delegátů**
 - tvořena podobně jako konference, ale **bez států**, zasedá častěji, každé **2 roky**
 - řeší věci, u kterých se předpokládá, že je není nutné řešit se státy
 - **rezoluce** jsou **závazné**, pokud Valné shromáždění nerozhodne jinak

1) **MVČK**

- původně **Mezinárodní výbor pro pomoc raněným vojákům** (tak se jmenoval asi 15 let)
- **1863** v **Ženevě** z iniciativy **H. Dunanta**, ustavení na podzim toho roku na konferenci, kde se sešli zástupci jednotlivých vlád a občanských iniciativ → duální charakter konference (vládní i mimovládní složky)
- **nezávislá, neutrální a apolitická** instituce
- **poslání**
 - **pomoc obětem ozbrojených konfliktů a vnitřních nepokojů** (hromadná povaha, zatýkání, ozbrojené složky policejní či armádní, ale intenzita nedosahuje ozbrojeného konfliktu) – může hrát **rolí prostředníka** (právo nabízet dobré služby stranám v konfliktu), substitut **ochranné mocnosti, zabezpečování zpráv osobní povahy** (tzv. rodinné zprávy), **pátrání po nezvěstných** (např. při živelných pohromách)
 - **garant dodržování MHP** – **právo vstupovat na okupovaná území a komunikovat se zadržnými osobami** (např. důvěrné schůzky, délka nesmí být omezoována, zadržným z toho nesmí plynout žádná újma, toto právo všeobecně uznáváno, už i za 2. SV, avšak návštěva koncentračních táborů až v lednu 1945, podmínkou Německa, že delegáti mohou do koncentračních táborů vstoupit, ale nesmí je opustit do konce války)
 - **iniciátor opáření MHP**
 - **uznávání národních společností** (MVČK jim vyslovuje uznání)
- **mandát vyplývá z mezinárodních konferencí** (lze sledovat vůli států, neboť se konferencí účastní i vládní delegace), **ženevských úmluv, mezinárodního právního obyčeje**
- je **subjektem MP** (může uzavírat smlouvy se státy, diplomaticky vyjednávat), u **OSN status pozorovatele**
- nelze jednoznačně říci, zda je mezivládní či nevládní organizací – **organizace sui generis**

- **ústředí v Ženevě, v místech konfliktů delegace** (v současnosti 86) – v poli 11 tisíc lidí (částečně z Ženevy, částečně najímány na místě, nepřímým pravidlem v čele delegace Švýcar), v Ženevě 1 tisíc lidí
- **princip důvěrnosti** – jak ohledně léčení, tak vše v rámci vyjednávání zůstává uzavřeno, není to určeno druhé straně ani veřejnosti, delegáti nejsou povinni vypovídat před soudem v souvislosti s tím, na co přijdou při své činnosti – v případě, že by **jednání** byla **absolutně neúspěšná**, má MVČK právo informace zveřejnit (ale moc tak nečiní, naposledy před 2 lety – postup barmských úřadů, které zneužívaly vězně, v rozporu s normami mezinárodního práva)
- nejvyšším orgánem **plénium** (shromáždění)
 - 25 lidí, pouze **občané Švýcarska**
 - není voleno, doplňuje se **kooptacemi** – požadavek na co nejvyšší **neutralitu** organizace (volba na mezinárodním shromáždění by vnášela jisté pochyby)
 - plénium si volí užší orgány, v čele stojí **prezident** (4 roky, dr. Jakob Kellenbeger)
- **regionální delegace**
 - víceméně **stálé**, pokrývají svět
 - delegace zastupuje vždy **výbor** vůči několika státům – pro nás regionální delegace v Budapešti
- **polní delegace**
 - přímo **v boji**, v místech, kde jsou **ohniska konfliktů**
 - i ve **Washingtonu** kvůli zahájení války proti terorismu
- **financován dobrovolnými** (princip neutrality) **příspěvky** jednotlivých vlád, národních společností a ad hoc příspěvky (ale nelze přijímat např. od zbrojovek) – vychází se z toho, kolik se přispívá do OSN (největší příspěvek poskytuje Švýcarsko)
- **znakem červený kříž** na bílém poli (1984) – obrácené pořadí barev švýcarské vlajky (projev díky, naznačování neutrality)

2) Národní společnosti ČK a ČP

- původně **pomocné výbory**, pomocné **spolky**
- nesou název Červeného kříže i Červeného půlměsíce, od r. 2005 i Davidovy hvězdy
- **humanitární organizace vlád** – musí být uznány vládou dané země, v současnosti ve 186 částech světa
- **v době míru** – **sociální a zdravotní služby** nejrůznějšího charakteru v závislosti na úrovni daného státu (provozování zdravotnických zařízení, očkování, ve vyspělých zemích dohoda, že je účelnější, když něco bude spravovat), **pomoc v případě katastrof**, **propagace** bezplatného dárcovství krve, **prevence**, **výuka** první pomoci, **šíření MHP** (kurzy pro školitele)
- **v době války** – **pomocná organizace vojenské zdravotnické služby** (práve kvůli tomuhle založeny), péče o raněné, nemocné a utečence, **pátrací služba** (i v době míru, ale primárně zřízeno pro pátrání po nezvěstných osobách v konfliktu)
- **prostředky** od **států** (dobrovolný příspěvek), finance také z **vlastní činnosti** (výdělečné kurzy první pomoci)
- válka mezi Tureckem, Srbskem a Ruskem (1986) ukázala, jak je důležité šíření MHP – Turecko signatářem 1. ŽÚ (znak červeného kříže, ale to věděl jen palác, vojákům zatajeno), turečtí vojáci odmítli červený kříž, chápali ho nábožensky → proto červený půlměsíc → 80 % států červený kříž, 20 % červený půlměsíc (převážně muslimské země)

3) Mezinárodní federace společností ČK a ČP

- **sdružení národních společností**
- **vznik po 1. SV** – v rámci války se potenciál národních společností zvětšil (konflikt nebyvalých rozměrů, abnormální počty osob, o které se bylo potřeba starat)
- nejdříve vznikla **Liga ČK** (název až do r. 1991) po vzoru Společnosti národů, aby **koordinovala mírové programy národních společností**, původně sídlila v **Paříži**, v roce 1939 do **Ženevy**
- na mezinárodní úrovni **role koordinátora pro poskytování pomoci v oblastech, kde nejsou konflikty** (tam, kde **jsou konflikty**, zajišťuje **pomoc MVČK**)
- **statut pozorovatele při OSN**
- **orgány**
 - nejvyšším orgánem **Valné shromáždění** – schůzky delegátů jednotlivých národních společností
 - užší orgány – **Rada**, v čele **prezident** (4 roky, Juan Manuel Suárez del Toro Rivero)
- **financována národními společnostmi** na základě **povinného příspěvku** (hodně přispívající stát si může diktovat podmínky), **dobrovolné dary**

- užívá oba **znaky** současně (**kříž** i **půlměsíc**); v r. 2005 přijat **DP III – společnost Davidovy hvězdy**, červený **krystal** (uprostřed bílý = ochranná funkce, nebo uprostřed znak jednotlivé národní společnosti či červený kříž nebo červený půlměsíc)

hesla – Milosrdenství mezi zbraněmi, Humanitou k míru (1961, Praha), na Konferenci přijímáno motto

NC míru – 1901 **Dunant**, 1917 a 1944 **MVČK**, 1963 **MVČK** a **MFČKČP**

základní principy

- **ústřední** – **humanita** (formuluje poslání ČK, předcházet lidskému utrpení či ho alespoň zmírňovat, chránit životy a zdraví, úcta k lidské bytosti, ...), **nestrannost** (při plnění svého poslání se diskriminačně nerozlišuje, v MHP odpovídá zásadě rovného přístupu)
- **odvozené** – **neutralita** (v případě válek či sporů se nikdy nesmí ČK vměšovat a podporovat úsilí některé ze stran sporu, ČK za to často kritizován, vyjadřuje se pouze k oblasti ius in bello), **nezávislost** (ČK rozhoduje autonomně, jednotlivé národní společnosti a jejich součásti spolupracují sice úzce s vládami, ale zachovávají si nezávislost rozhodování, nejen nezávislost na vládách, ale i nezávislost na informacích, ČK má přímo v terénu vlastní informátory), **dobrovolnost** (pro činnost v ČK se každý rozhoduje dobrovolně a nezištně, cílem je pomoci druhým)
- **organizační** – **jednota** (v každé zemi může působit jen 1 národní společnost, je otevřena všem a svou činnost vyvíjí na celém území státu, porušeno v r. 1969 při vzniku ČSFR – vytvořen český a slovenský ČK, ale Ženeva nevyhověla), **celosvětovost** (hnutí působí a poskytuje pomoc po celém světě)

Pátrací služba ČK

- sídlo v **Ženevě**
- **shromažďování, zaznamenávání a předávání informací** pro účely **identifikace osob**, předávání **rodinných zpráv, pátrání po nezvěstných osobách** (sdělení o nalezení vázáno na jeho souhlas), **sjednocování rozdělených rodin, ...**
- samostatnou organizací **ICT** v Německu – zabývá se pouze 2. SV

náhradní cestovní doklady

- ČK může takové doklady vydávat, platí **jen na 1 cestu** – pouze stvrzuje, že se dostavil člověk, který uvedl takové údaje
- vydávají **delegace MVČK**

ČČK

- předchůdcem **Vlastenecký pomocný spolek pro Království české** (součást R-U společnosti ČK)
- 1919 **Československý ČK** (Alice Masaryková) – uznán MVČK 1.12.1919, přijat do Ligy 11.1.1920
- vznik 10.6.1993 (ve vakuu Československý ČK) – zák. č. 126/1992 Sb., 65 tisíc členů a dobrovolníků

16) MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ PRÁVO A MEZINÁRODNÍ PRÁVO LIDSKÝCH PRÁV

z přednášky doc. Scheue:

OLP je **self-contained regime** – některá pravidla se liší od oblasti obecného mezinárodního práva veřejného
vymezení OLP vůči MHP

- **ratione personae** – LP platí pro všechny lidské bytosti bez rozdílu (zákaz diskriminace), sice připouští určité výjimky (politická práva ve vztahu k cizincům, omezení vlastnického práva) × MHP se vztahuje jen na vybrané skupiny, které mají zvýhodněný režim (kombatanti, civilisté, žoldnéři, špióni, ranění, námořníci, ...)
- **ratione temporis** – LP jsou vždy aplikovatelná × MHP se aplikuje převážně jen za ozbrojeného konfliktu
- **ratione materiae** – společný čl. 3 ŽÚ je LP norma, i další normy připomínají LP normy (např. zákaz určitých druhů zbraní) → LP charakter MHP × LP už dnes zahrnují i sociální práva, právo životního prostředí, petiční právo → LP několikanásobně převyšují rámec MHP

struktura mezinárodní ochrany LP

- velmi rozsáhlý soubor různých norem
- **univerzální** (OSN) a **regionální** (evropský systém platí za nejvyvinutější systém na světě) **mechanismy**
- **politické a diplomatické mechanismy** × **právní nástroje** (úmluvy)

OSN

- **Rada bezpečnosti OSN**
 - primární agenda není výklad LP ani výklad MHP, ale RB OSN se zabývá **ohrožením mezinárodního míru a světové bezpečnosti**
 - **ICTY, ICTR**
 - **závažné porušování LP znamená ohrožení světového míru** (ale interpretace až od 90. let, kdy bylo možné přijímat nevetované rezoluce), sankce proti Jugoslávii, Somálsku
- **MSD**
 - na první pohled nevypadá, že by měl něco s lidskými právy společného
 - **citace nejen LP, ale i ŽÚ – aplikace Úmluvy o zákazu genocidy (2007), právní posudek na stavbu zdi v Palestině (2004)**
- zvláštní mechanismy na úrovni OSN, **systém charter-based** (diplomatické a politické mechanismy)
 - systém ochrany založený na Chartě OSN – vágní zmocnění **VS OSN, Rady pro lidská práva** (původně ECOSOC)
 - existují **různé pracovní skupiny** – např. skupina pro mimosoudní popravu (v souvislosti s válkou v Čečensku, členem Petr Uhl, 1982), používání žoldnéřů v ozbrojených konfliktech (má LP dimenzi, 2005), ochrana LP v období boje proti terorismu (nakolik lze omezit LP, 2005)

systém treaty-based (mezinárodní úmluvy o LP)

- **univerzální úroveň**
 - **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech** (1966) – LP standardy by neměly být derogovány za války
 - **Úmluva proti mučení** (1984) – ať už je to válečný zajatec, nebo civilista → nesmí se rozlišovat, kogentní standart
 - k tomu zřizovány různé výbory – např. Výbor pro lidská práva
 - **Opční protokol řešící zapojení dětí do ozbrojených konfliktů** (2000) – obrovský problém, jak z pohledu LP, tak i z MHP – nelze rekrutovat vojáky pod 15 let (Úmluva o právech dítěte), opční protokol nastavuje hranici na 18 let (proto také nebyl mnoha sáty ratifikován)
 - **Úmluva o zabránění genocidy, ...**
- **regionální úroveň**
 - **Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod** (1950) – v praxi se aplikuje nejvíce
 - **Americká úmluva o lidských právech** (1969), **Africká charta lidských práv** (1981)
 - nezávazná **Deklarace lidských práv islámu**

problematika derogace LP

- **některé standardy mohou smluvní strany v určitých krizových situacích suspendovat, resp. derogovat**
- podrobně upraveno v čl. 4 MPOPP, čl. 16 EÚLP, čl. 27 AÚLP – stejný výchozí bod (během války, v mimořádném stavu, při ohrožení života, je přípustné některá lidská práva nezaručit), ale **derogace by neměla překročit rozsah vyžadovaný naléhavou situací**

- nelze derogovat veškerá lidská práva
- stát musí říct, která práva nebude zaručovat, v jaké míře, na jakém území a jak dlouho!
- derogace musí být v souladu s mezinárodním právem
- zákaz diskriminace při omezení LP
- musí být respektována formální procedura (oznámení generálnímu tajemníkovi OSN či RE)
- **relativní (derogovatelná) × absolutní LP**
 - **MPOPP** (je více restriktivní) – nederogovatelné právo na život, zákaz mučení, zákaz otroctví nebo nucené práce, zásada nulla poena sine lege, právní subjektivita, svoboda svědomí a náboženského vyznání (jednoznačné převýšení evropského standartu, protože podle EÚLP je to derogovatelné)
 - **EÚLP** – život, mučení, otroctví, nulla poena sine lege, zákaz trestu smrti za všech okolností
 - další absolutní standarty se dají vyvodit z **judikatury** – právo na spravedlivý proces

případy podle MPOPP – Výbor pro lidská práva

- **Landinelli Silva proti Uruguay** (1981) – povstalecký konflikt v Uruguay, **Uruguay zakázala určitým politickým skupinám aktivní i pasivní volební právo na 15 let** → porušení čl. 25 MPOPP, Uruguay argumentoval stavem nouze (ozbrojený konflikt, povstalecké hnutí, navíc je to derogovatelné právo) × nebyly splněny materiální požadavky (Uruguay přesně nedefinovala omezení LP)
- **Slagar de Montejó proti Kolumbii** (1982) – novinářka se dopustila prodeje zbraně, byla odsouzena vojenským samosoudcem, u odvolacího soudu byla odsouzena znovu tím samým soudcem → **porušení práva na spravedlivý proces** v čl. 14 MPOPP × Kolumbie argumentovala, že formálně derogovala některá LP × ale pouze čl. 19 a 21 (svoboda projevu a shromažďování) → nelze derogovat určité články a pak podle potřeby si přidávat další
- **posudek Výboru není vymahatelný** (i když vymahatelnost v MPV obecně problematická), je to jen posudek, **není právně závazný**, autorita výkladu Výboru je nižší než autorita ESLP
- **obecný komentář č. 29 (2001) ke stavu lidských práv**

případy ESLP

- **Irsko × Velká Británie** (1978)
 - **opatření proti osobám podezřelým z účasti na akcích IRA – 5 technik výslechu** (zásah fyzické a psychické integrity podezřelých osob) → techniky porušením zákazu mučení a porušením čl. 5 (zásah do osobní svobody), derogace práva na osobní svobodu → ze všech údajů předložených GB se jedná o stav nouze → zásah do osobní svobody je oprávněný × čl. 3 derogovatelný není (zákaz mučení)
 - tehdy se tím nejprve zabývala Evropská komise, ESLP to změnil, řekl, že došlo k porušení čl. 3 v podobě **nelidského zacházení** (tedy ne mučení – vymezení, že mučení je něco těžšího)
- **Brannigan and McBride vs. UK** (1993) – trvá stav nouze ve smyslu čl. 15, čl. 5 může být derogován
- **Aksoy vs. Turecko** (1996)
 - kurdský spisovatel zveřejnil článek, který sugeroval, že RB by měla intervenovat i v Turecku po vzoru Somálska a Jugoslávie → kvalifikováno jako **podpora a podněcování terorismu**
 - 14 dnů bez přístupu k soudu, právníkovi, rodině, lékařům
 - čl. 5 derogován, ESLP uznal stav nouze ve smyslu čl. 15, ale 14 dnů je dlouhá doba, navíc bez přístupu k lékařům → je to porušení čl. 5
- **Sakik and others vs. Turecko** (1997)
 - **derogace LP v oblasti Kurdistánu**
 - ESLP zdůrazňuje, že derogace odpovídá stavu nouze, Turecko derogaci omezilo geograficky na spornou oblast × případ se stal v Ankaře (bezpečné území) → proti smyslu čl. 15, kdyby soud uznal tuto derogaci, porušen čl. 5
- **Ocalam vs. Turecko** (Velký senát, 2005)
 - požádal o azyl v Itálii, „odmítnut“, dostal se do Keni, tam unesen tureckou vládou
 - zadržen 7 dní bez soudního příkazu (čl. 5), porušení práva na spravedlivý proces (čl. 6), porušení čl. 3 (trest smrti v souvislosti s porušením zásady spravedlivého procesu – není to porušení čl. 2, ale porušení čl. 3 v souvislosti s nespravedlivým procesem)
- **Khashiyev, Akayeva a další proti Rusku** (Čečensko, 2005)
 - **Rusko nic nederogovalo**

- porušení čl. 2 a 3, absence ochrany a efektivního šetření (zastřelení civilisty), neproporcionální útok na uprchlíky z Grozného, nelidské zacházení, porušení čl. 1 DP I (právo na majetek), porušení čl. 13 (chybí efektivní opravný prostředek podle vnitrostátního práva)
- **ESLP výslovně připomíná i MHP**, finanční odškodnění
- **Goncharuk a další vs. Rusko** (Čečensko, 2007) – problematika **mimosoudních poprav**, nepřiměřené použití ozbrojené síly (čl. 2), ochrana a efektivní šetření, finanční odškodnění
- **Rusko za protičečenské rozsudky neratifikovalo DP č. 14 (nové procedurální mechanismy)**
- **Bankovič and Others vs. Belgie a 16 dalších států** (Jugoslávie, 2001)
 - **bombardování státní televize RTS**, zabiti i novináři
 - **Jugoslávie nebyla smluvní stranou EÚLP** (nešlo žalovat ji) – má EÚLP **extrateritoriální aplikaci** na Jugoslávii? – případ vyřešil až Velký Senát (17 soudců) – nepřijatelnost

výhody OLP

- **efektivní kontrolní mechanismus**
- **individuální přístup**
- **důraz na právní aspekty** – judiciální orgány
- **formování nových standardů**

(zajímavosti) z knihy Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v MHP:

MHP a MPLP

- v posledních desetiletích **příležitostně řazeny do jediné oblasti MP** – někdy se tato oblast souhrnně označuje jako mezinárodní humanitární právo, jindy jako mezinárodní právo lidských práv
- **v minulosti oba systémy přísně a jednoznačně oddělovány** – prošly odlišným historickým vývojem a samostatnými kodifikačními procesy

odlišný historický vývoj

- **MHP** se zrodilo v průběhu **19. století** a navazovalo na starší **obyčejové** a z části **i psané normy**
- **MPLP** vzniklo až ve **20. století**, vycházelo hlavně z **politické a právní filozofie** vlastní **euroamerickému kulturnímu okruhu** a do obyčejové se, alespoň z části, přeneslo až následně

samostatné kodifikační procesy

- při kodifikaci **MHP** sehrával nejvýznamnější **úlohu MVČK** – zvláštní subjekt MP pověřený dbát o rozvoj, šíření a aplikaci této oblasti MP
- o kodifikaci **MPLP** se zasloužila zejm. **OSN**, která se naopak MHP nikdy příliš nevěnovala – OSN se považuje za **garanta míru**, rozvíjení válečného práva se jí tak přinejmenším v minulosti nezdálo zcela vhodné (např. Komise OSN pro mezinárodní právo vyškrtla v r. 1949 válečné právo ze seznamu témat svého zájmu)

sblížení MHP a MPLP

- v **MHP** se výrazem tohoto trendu staly **2 Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám (1977)**
 - někteří autoři je dokonce charakterizují jako směs práva lidských práv a humanitárních opatření
 - **inspirace MP o občanských a politických právech (1966)** – např. základní záruky poskytované chráněným osobám čl. 75 Dodatkového protokolu I a čl. 4 Dodatkového protokolu II se velmi podobají tzv. tvrdému jádru nederogovatelných lidských práv zakotvenému v čl. 4 Paktu
- v **MPLP** se sblížení projevilo zejm. v:
 - **Úmluvě o právech dítěte (1989)** – věnuje samostatný čl. 38 ochraně dětí za ozbrojeného konfliktu
 - **Opčním protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů (2000)**, řeší minimální věk nutný pro účast v ozbrojených silách a nepřátelských akcích
 - tyto 2 prameny, jež se aplikují i za vnitrostátních ozbrojených konfliktů, se nacházejí na samém pomezí MHP a MPLP
- **trend sblížení potvrzují** některé nezávazné **dokumenty univerzální či regionální povahy** vzniklé v posledních 2 desetiletích – např. **rezoluce VS OSN** o stavu lidských práv v jednotlivých zemích světa, **zprávy zvláštních zpravodajů OSN** (nezřídka rozebírají lidskoprávní i humanitárněprávní aspekty krizových situací za ozbrojeného konfliktu), **rezoluce a doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy** vydané v souvislosti s válkou v Čečensku
- stranou nezůstává ani **MVČK** – mimo jiné se zapojuje do **snah o definování minimálních humanitárních norem** (základních standardů lidskosti) **platných za všech okolností**

17) POJEM VÁLEČNÝCH ZLOČINŮ A JEJICH STÍHÁNÍ

z přednášky prof. Šturmy:

počátky mezinárodního trestního práva

- **Lieberův kodex** (1863) – na pokyn Lincolna sepsání pravidel válečného práva pro válku Severu proti Jihu, ale pramen vnitrostátního práva, avšak velký inspirační dopad
- **Oxfordská příručka IDI** (1880) – také soukromá kodifikace
- **Ženevská úmluva** (1906) – už napsáno, že státy se mají trestně postihovat (na vnitrostátní úrovni)
- **Haagská úmluva č. X** (1907)
- **Versailleská smlouva** (1919) – myšlenka postihu mezinárodním orgánem
 - v čl. 228 právo spojeneckých mocností soudit osoby obviněné ze spáchání „činů v rozporu se zákony a obyčeji války“ (**válečné zločiny**)
 - v čl. 227 bývalý německý císař Vilém II. obviněn z „těžké urážky mezinárodní morálky a posvátné autority smluv“ (**zločin proti míru**)
 - z velké části zůstala jen na papíře

norimberská definice zločinů podle mezinárodního práva

- **Statut Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku** (8.8.1945) – založen mezinárodní smlouvou, oprávněn soudit a potrestat osoby, které se dopustily jako jednotlivci, nebo jako členové organizací zločinu, za který nesou osobní trestní odpovědnost
- **Statut Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný Východ** (19.1.1946), Tokio
- kromě toho i jiné soudy pro „menší rybky“ – např. před americkými soudy procesy s lékaři (pokusy na lidech)
- definice 3. zločinů podle MP v čl. 6 **Statutu MVT**
 - **zločiny proti míru** – na rozdíl od Versailleské smlouvy explicitní definice – **porušení ius ad bellum**, „plánování, příprava, zahájení nebo vedení útočné války nebo války porušující mezinárodní smlouvy, dohody nebo ujištění, anebo účast na společném plánu nebo spiknutí k provedení kteréhokoli z výše uvedených činů“
 - **válečné zločiny** – **porušení ius in bello**, „porušení zákonů nebo obyčejů války (obecná norma), mezi tato porušení patří vražda, zlé nakládání nebo deportace civilního obyvatelstva z obsazeného území nebo uvnitř tohoto území na otrocké práce nebo pro jakýkoli jiný účel, vražda válečných zajatců nebo osob na moři nebo zlé nakládání s nimi, vraždění rukojmích, plenění veřejného nebo soukromého majetku, svévolné ničení měst či vesnic nebo pustošení neospravedlně vojenskou nezbytností (konkrétní skutkové podstaty)“
 - **zločiny proti lidskosti** – **problém war nexus** (aplikace určitých ustanovení možná jen v souvislosti s válkou nebo s jinými zločiny), závažná porušování lidských práv – „vražda, vyhlazování, zotročování, deportace nebo jiné ukrutnosti spáchané proti civilnímu obyvatelstvu před válkou nebo za války, nebo pronásledování z příčin politických, rasových či náboženských při páchaní kteréhokoli zločinu spadajícího pod pravomoc Tribunálu nebo **ve spojení** (v souvislosti se zločinem proti míru nebo válečným zločinem) s takovým zločinem, bez ohledu na to, zda bylo porušeno vnitrostátní právo země, kde zločiny byly páchany“
 - trestu podléhali jak přímí pachatelé, tak i organizátoři, podněcovatelé a spoluviníci

další vývoj po 2. SV

- ustavena komise pověřená kodifikací mezinárodního práva – **Zásady mezinárodního práva uznané v Chartě Norimberského tribunálu a jeho rozsudku** (nejedná se o závazný dokument, pouze zachycení stavu **tehdejšího mezinárodního práva**, 1950)
 - **3 kategorie zločinů** – zásada VI = čl. 6 Statut MVT
 - zásada I – **individuální trestní odpovědnosti za zločin podle MP** – „každý, kdo spáchal čin, zakládající zločin podle MP, odpovídá za tento čin a podléhá trestu“
 - zásada II – „skutečnost, že vnitrostátní právo neukládá trest za čin, zakládající zločin podle MP, nezbavuje pachatel **odpovědnosti podle MP**“
 - zásada III – „skutečnost, že pachatel činu jednal jako **hlava státu** nebo **odpovědný vládní činitel**, nezbavuje ho odpovědnosti podle MP“

- **Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia** (1948)
 - označuje **genocidu jako zločin podle MP** (definice v čl. I)
 - čl. 11 – „*kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou*“
- **ŽÚ o ochraně obětí války** (1949) – čl. 50 / 51 / 130 / 147 – pojem „**závažná porušení ŽÚ**“ (de facto znamená totéž, co **válečný zločin**), **univerzální jurisdikce** vyplývající ze společného článku 49 / 50 / 129 / 146 (obligatorní nebo permissivní jurisdikce?)
- **DP I – rozšíření výčtu závažných porušení**
- **Mezinárodní úmluva odstranění a trestání zločinu apartheidu** (1973) – **předvídá** vytvoření **speciální trestního tribunálu** (stejně jako úmluva o genocidě), ale nikdy takové tribunály zřízeny podle těchto smluv nebyly
- **Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání** (1984)
- **Návrh Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva** – komise OSN, první verze v r. **1954**, problém ohledně **zločinu proti míru a definice agrese**, 1974 rezoluce VS OSN s definicí agrese (chování státu, ne trestněprávní povaha), přijato v r. **1996**, avšak v mezidobí události, které to zastínily

přínos statutů mezinárodních tribunálů OSN

z knihy Mezinárodní právo veřejné (Čepelka/Šturma):

porušení kogentních zákazů vyvolává nejen **mezinárodněprávní odpovědnost státu**, ale i trestní odpovědnost

- **trestní odpovědnost osob**, které se v postavení státních orgánů takového chování dopustily
- k trestnímu stíhání může přistoupit **stát** jednotlivě na základě uplatnění své jurisdikce, zejm. principu univerzality, anebo státy – **mezinárodní společenství** – koordinovaně, a to prostřednictvím mezinárodních trestních soudů

z knihy Mezinárodní právo veřejné, zvláštní část (Potočný/Ondřej):

trestat může jak válečná strana pachatele, tak protivník

první pokus o zřízení mezinárodního tribunálu (VMS, 1919)

- měl potrestat **německé válečné zločince**, kteří vyvolali 1. SV a dopustili se **válečných zločinů**
- Německo se zavázalo, že poskytne všechny dokumenty a výsledky šetření × **k soudu s německým císařem nedošlo**, protože **Nizozemsko** mu poskytlo **azyl** a odmítlo ho vydat, trestní stíhání ostatních osob proběhlo jen líně a nedůsledně

potrestání zločinů proti míru, zákonům a obyčejům války a proti genocidě nabylo na důležitosti za 2. SV

- **Deklarace o ukrutnostech** (1943) – SSSR, USA, VB, dalších 30 států – nacističtí váleční zločinci budou po skončení války souzeni na území těch států, kde se svých zločinů dopustili + ti, jejichž činy nejsou spojeny s určitým místem, budou potrestáni podle společného rozhodnutí spojeneckých vlád
- **Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců evropských zemí Osy** (1945), spojenecké velmoci v Londýně – připojen **Statut Mezinárodního vojenského tribunálu** – první zásady obsažené v jeho statutu a rozsudky z r. 1946 byly potvrzeny VS OSN jako **všeobecně uznané zásady mezinárodního práva**

Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti (1968)

18) MEZINÁRODNÍ TRIBUNÁLY AD HOC

z přednášky prof. Šturmy:

Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (ICTY, 1993)

- **rezoluce RB OSN č. 827 (1993), pomocný orgán OSN, tribunál ad hoc**, sídlo v **Haagu**
- příslušnost – čl. 2 – **závažná porušení ŽÚ** (implementační problémy vzhledem k pojmu, který se vyskytuje jen v ŽÚ), čl. 3 – **porušení zákonů a obyčejů války** (případ Tadič, může se vztahovat na mezinárodní, ale i na vnitrostátní konflikty), čl. 4 – **genocida**, čl. 5 – **zločiny proti lidskosti**
- **omezená jurisdikce**
 - *ratione personae* – **fyzické osoby**
 - *ratione loci* – **území bývalé Jugoslávie**, včetně vzdušného prostoru a pobřežního moře
 - *ratione temporis* – období **od 1.1.1991**
- **princip konkurenční jurisdikce** – ICTY a vnitrostátní soudy mají souběžnou jurisdikci, ICTY má **přednost** před vnitrostátními soudy
- princip **non bis in idem** (ne dvakrát ve stejné záležitosti) a výjimky

Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (ICTR, 1994)

- **rezoluce RB OSN č. 955 (1994), pomocný orgán OSN, tribunál ad hoc**, sídlo v Arusha (**Tanzanie**)
- čl. 2 – **genocida**, čl. 3 – **zločiny proti lidskosti** (definice neobsahuje požadavek na war nexus), čl. 4 – **porušení společného čl. 3 ŽÚ a DP II**, chybí válečný zločin (ale to zahrnuje v porušení zákonů a obyčejů války)
- **omezená jurisdikce**
 - *ratione personae* – **fyzické osoby**
 - *ratione loci* – **území Rwandy a území sousedních států** ve vztahu k závažným porušením MHP spáchaných **rwandskými občany**
 - *ratione temporis* – období **od 1.1. do 31.12.1994**

Zvláštní soud pro Sierra Leone (SCSL)

- **dvoustranná smlouva mezi OSN a vládou Sierra Leone (2002)**
- **samostatná instituce**, není součástí OSN, sídlo na území Sierra Leone
- **omezená jurisdikce** – *ratione materiae* – **zločiny proti lidskosti, porušení společného čl. 3 ŽÚ a DP II, jiná závažná porušení MHP, zločiny podle práva Sierra Leone**

19) MEZINÁRODNÍ TRESTNÍ SOUD

z přednášky prof. Šturmy:

Římský statut Mezinárodního trestního soudu

- mnohostranná mezinárodní smlouva
- Statut stálého MTS
- **nejrozsáhlejší kodifikace mezinárodního trestního práva hmotného i procesního**

nejmodernější a nejpodrobnější definice zločinů podle MP

- **zločin genocidy** (čl. 6)
- **zločiny proti lidskosti** (čl. 7)
- **válečné zločiny** (čl. 8)
 - velmi **podrobná definice**, důležitá je struktura
 - i jiné činy mohou být zahrnuty pod válečné zločiny – „zejm. pokud jsou spáchány jako součást plánu či politiky nebo jsou spáchány v širokém měřítku“, ale **MTS se zabývá jen těmi nejzávažnějšími**, na ostatní mají **jurisdikci národní sody**
 - závažná porušení ŽÚ, jiná závažná porušení zákonů a obyčejů války aplikovatelných v mezinárodním ozbrojeném konfliktu, závažná porušení společného čl. 3 ŽÚ v případě vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, jiná závažná porušení zákonů a obyčejů války aplikovatelných ve vnitrostátním ozbrojeném konfliktu
- **zločin agrese** (definice zatím chybí)

omezená jurisdikce

- *ratione personae* – **každá FO starší 18 let** (jen pro Sierru Leone bylo 15)
- *ratione temporis* – pouze vůči zločinům spáchaným **po vstupu Statutu v platnost (1.7.2002)**

předpoklad pro výkon jurisdikce

- být **smluvní stranou Statutu**, nebo **stát pravomoc soudu přijal** (stát, na jehož území došlo ke zločinu, nebo stát, jehož **občanem** je obviněná osoba)

výkon jurisdikce (spouštěcí mechanismus), čl. 13

- **oznámení podané smluvní stranou**
- **oznámení podané RB OSN** v souladu s kapitolou VII Charty OSN – není nutná podmínka, aby byl stát smluvní stranou Statutu, ani aby obviněný byl občanem daného státu, už se stalo ve vztahu k Dárfúru
- **prokurátor** (žalobce) zahájí vyšetřování z vlastního podnětu (čl. 15)

otázky přípustnosti

- **princip komplementarity** (čl. 17) – MTS může konat, pouze pokud stát, do jehož jurisdikce věc patří, je neochoten nebo neschopen skutečně vést vyšetřování nebo stíhání, kritéria neochoty státu:
 - účelem řízení či rozhodnutí na národní úrovni je chránit osobu před trestní odpovědností
 - neopodstatněné průtahy v řízení
 - řízení není vedeno nezávisle nebo nestranně
 - objektivní neschopnost – nefunguje soudnictví, zhroucení státu (dnes Somálsko)
- **ne bis in idem**
- věc je **dostatečně závažná** pro MTS
- **nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege**
- **individuální trestní odpovědnost**
- **vyloučení imunit** podle ústavního nebo mezinárodního práva
- **odpovědnost velitelů a nadřízených**
- **nepromlčitelnost zločinů** podle Statutu

OSN a aplikace pravidel mezinárodního humanitárního práva

Přednáška prosloušená dne 9. dubna 2009 na PrF UK v Praze

1. Úvodní poznámky
2. Kontext systémovosti a rozsahu subjektivity mezinárodních organizací
 - 2.1 Tvzení první a jeho právní argumenty: mezinárodní organizace jsou subjekty partikulárního mezinárodního práva („mezinárodní organizace není subjektem obecného mezinárodního práva, není vázána jeho pravidly...“; organizace pojmově nemohou podléhat obecnému mezinárodnímu právu), mezinárodní organizace je z pohledu vlastní povahy či totožnosti substantivně a funkčně jiná než stát (protějšky: stát a mezinárodní organizace),
 - obecné mezinárodní právo je mezistátní, adresované státům jako jeho autonomním tvůrcům,
 - nepřijatelnost analogického použití pravidel obecného mezinárodního práva,
 - základem její subjektivity je zpravidla zakládající mezinárodní smlouva partikulární povahy, její subjektivita se tedy zakládá na smlouvě,
 - mezinárodní organizace je subjektem mezinárodního práva v mezích předmětu a účelu zakládající mezinárodní smlouvy,
 - zakládající smlouva vzniká z vůle členských států; tyto na ni delegují mezinárodní práva a povinnosti,
 - omezená normotvorná způsobilost.
 - 2.2 Tvzení druhé a jeho právní argumenty: mezinárodní organizace jsou subjekty obecného a partikulárního mezinárodního práva:
 - Funkcionalistický pohled: mezinárodní organizace mohou vykonávat vládní funkce,
 - OSN může vykonávat územní správu skrze vlastní pomocné orgány Kambodža (UNTAC – UNSC rezoluce 745 28. 2. 1992; Chorvatsko (UNTAES – UNSC rezoluce 1037 21. 1. 1995); Kosovo (UNMIK, UNSC rezoluce 1244 10. 6. 1999)
 - OSN se může zapojit do nepřátelství v rámci mírových operací,
 - OSN by se mohla zapojit coby válčící strana do ozbrojeného konfliktu, kdyby byla naplněna kapitola VII. Charty OSN (čl. 43 a násl.),
 - OSN a jiné mezinárodní organizace mají smluvní způsobilost: mohou se stát stranou kodifikační a obecné mezinárodní smlouvy,
 - OSN se může podílet na formování mezinárodního obyčeje (*usus longaevus a opinio iuris*),
 - posudek Mezinárodního soudního dvora *Výklad Dohody z 2. března 1951 uzavřené mezi Světovou zdravotnickou organizací a Egyptem* (ICJ Reports 1980): názory soudců R. Aga a Sette-Camara na použití pravidel obecného mezinárodního práva na daný případ.
3. Je mezinárodní humanitární právo aplikovatelné na operační aktivity OSN?
 - 3.1 Smluvní právo ženevské a haagské
 - 3.1.1 Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů z 12.8. 1949 nemohly reagovat na vojenskou operaci v Koreji (25.6.1950) autorizovanou Radou bezpečnosti OSN,
 - 3.1.2 Na Konferenci vládních expertů v roce 1972 Mezinárodní výbor Červeného kříže (ICRC) navrhol vložít do Ženevských úmluv z roku 1949 ustanovení o přístupu mezinárodních organizací. Totéž mělo být učiněno pro navrhované protokoly (1977). Zástupce generálního tajemníka OSN upřel pozornost k materiálnímu faktu, že by pro OSN nebylo fakticky možné a proveditelné splnit řadu závazků plynoucích z pravidel Ženevských úmluv (válečná okupace apod.). Proto odborníci většinou odmítly návrh ICRC.
 - 3.1.3 Otázka přístupu k obecným mezinárodním smlouvám zahrnuje tři právní podotázky:
 - smluvní způsobilost OSN a jiných mezinárodních organizací,
 - otevřenost Ženevských a Haagských úmluv takovému přístupu (úmysl smluvních stran; může být mezinárodní organizace tzv. mocností?),
 - rozsah smluvní závaznosti a možnost využít výhrad (povinnost stíhat závažná porušení, váleční zajatci a jejich podrobení zákonům a nařízením mocností aj).
 - 3.2 Korpus humanitárního práva kromě smluv tvoří obyčeje, jejichž „stvořiteli“ a adresáty jsou státy. Obyčejová pravidla obsahují v dispozicích práva a povinnosti určené státům. Haagské právo je obecně považováno za součást obyčejových pravidel (Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku-1946). Obdobně to platí pro Ženevské právo (Mezinárodní soudní dvůr, Report of the Swedish International Humanitarian Law Committee, ICTY, ICRC)
 - 3.2.1 Možnosti použití analogie (M. Bothe, P. De Visscher, F. Seyersted aj.). Respekt k požadavkům spravedlnosti a podobnosti. Jaká podobnost? Funkční nebo substantivní.

3.3 Charta jako zakládající smlouva OSN neobsahuje odkaz na pravidla humanitárního práva. Kapitola VII. Neuvádí, jak se mají chovat síly OSN při operačně vojenském nasazení. Čl. 1, 55 aj. odkazují na lidská práva. UNGA rezoluce 2444 (XXIII) 19.12. 1968 uvádí „lidská práva v ozbrojeném konfliktu“.

4. Operační praxe OSN

4.1 *Korejská operace podle kapitoly VII Charty*: UNSC rezoluce 83 z 27.6. 1950 Rada bezpečnosti (RB) doporučila členům, aby poskytly napadenému státu pomoc kvůli odvrácení ozbrojeného útoku.. Autorizace členů (k funkcím, které sama není schopna vykonávat) skrze doporučení. UNSC rezoluce 84 z 7.7. 1950 doporučila zúčastněným státům, aby byly k dispozici spojenému velení (*unified command*) pod USA. RB vyzvala členy k založení právních vztahů mezi USA a dalšími 15 státy a požádala, aby USA jmenovala velitele (americký prezident 7.7. 1950 jmenoval D. McArthur). USA ustavily velitelství 25.6. 1950 v Tokiu z velitelství americké armády na Dálném východu, které nebylo pomocným orgánem OSN, ani společným orgánem zúčastněných členů. USA nedaly k dispozici OSN. Z hlediska operačního velení byly pod kontrolou USA. Řetězec velení začínal u prezidenta. Jednotky ostatních států byly organizačně a operačně podřízeny americké armádě.

4.1.2 ICRC vyzvala oba korejské státy, aby aplikovaly humanitární principy chránící oběti války (*humanitarian principles protecting war victims*). Jižní Korea pouze podepsala společný čl. 3 k Ženevským úmluvám, kdežto Severní Korea učinila jednostranný závazek, že se cítí zavázána Ženevskými úmluvami vzhledem k válečným zajatcům. Velitel McArthur prohlásil, že není pouze zavázán humanitárními zásadami Ženevských úmluv, ale také podrobnými ustanoveními III. Ženevské úmluvy. I členské státy zúčastněné na operaci učinily obdobná prohlášení, i když nemusely.

4.2 *Mírová operace OSN na Blízkém východě (UNEF)*, jež byla první měla za úkol dohlížet nad zastavením nepřátelství a zajistit ho. Mírové operace tu nejsou bojovou misí (vojáci a nikoli kombantanti) a vycházejí z konsensu, nestrannosti, dobrovolnosti a výlučného velení a kontroly OSN. Podle UNGA rezolucí 998 z 4.11., 1000, z 5.11. 1001 z 7.11. 1950 byly zřízeny mimořádné síly OSN. UNEF byly zformovány na základě vnitřní delegace (nikoli autorizace) pravomocí jako pomocný orgán (*the UN Command*) podle čl. 22 Charty. Valné shromáždění (VS) jmenovalo velitele coby řádného mezinárodního úředníka odpovědného této organizaci (požíval imunity podle čl. VI Úmluvy o výsadách a imunitách OSN z roku 1946).

4.2.1 Mnohonárodnostní síly OSN nejsou ve válce, ale mohou se do válečné situace dostat. Proto mohou použít minimální ozbrojenou sílu v sebeobraně, a to v nutných případech a přiměřeně k tomu, aby eliminovaly hrozbu a získaly kontrolu nad násilnou situací.

4.2.2 Odst. 44 nařízení UNEF I má následující volné znění „Síly budou dodržovat zásady a duch obecných mezinárodních úmluv používaných na chování vojenského personálu“ (*The Force shall observe the principles and spirit of the general international Conventions applicable to the conduct of military personnel*).

4.3 Dne 12.8. 1999 generální tajemník OSN vydal bulletin *Dodržování mezinárodního humanitárního práva silami OSN*, který má překonat *ad hoc* řešení v operační praxi OSN (smlouvy a nařízení), kdy neexistuje obecná a stálá úprava otázky aplikace humanitárního práva mírovými a jinými silami OSN. Bulletin v devíti paragrafech upravuje:

- rozsah aplikace (základní zásady a pravidla),
- aplikací vnitrostátního práva (nejde o úplný výčet)
- SOFA,
- porušení mezinárodního humanitárního práva,
- ochrana civilního obyvatelstva,
- prostředky a metody boje (právo volby není neomezené),
- zacházení s civilisty a osoby *hors de combat*,
- zacházení se zadržovanými osobami,
- ochrana raněných, nemocných a lékařského personálu.

4.3.1 Kritika bulletinu je vícenásobná:

- není obecně závazný (institucionální závaznost),
- nerozlišuje mezi mírovými a donucovacími aktivitami,
- neodpovídá na to, kdy se z příslušníků mírových jednotek stávají kombantanti,
- neúplný výčet zásad a pravidel.